

Hamid Olimjon

O'RIK
GULLAGANDA

84	2294/3
0-49	Olimjon H.
Örik gullaganda	

Китоб шу ерда кўрсатилган муддатдан кечиктирилмаган ҳолда топширилиши шарт

Илгариги берилмалар миқдори _____

HAMID OLIMJON

O'RIK
GULLAGANDA

SHE'RLAR, DOSTONLAR

«Kamalak-PRESS» nashriyoti
Toshkent-2019

UO'K 821.512.133-1

KBK 84(50)6

O 49

Muharrir
Zuhriddin Qudratov

Olimjon, Hamid.

O 49

O'rik gullaganda: she'r va dostonlar/H.Olimjon. – Toshkent:
«Kamalak-PRESS», 2019. – 104 b.

ISBN 978-9943-5683-2-7

© H. Olimjon, 2019-y.
© «Kamalak-PRESS», 2019-y.

INVENTAR №

2234/3

Занесено АНМ

She'rlar

QISH KO'RINISHLARI

Ko'k yuzini oq parda
Sekin o'rab olganda,
Paxta kabi oppoq qor
Yerlarga qarab o'ynar.

Kechalar asta-asta
Yuzni ochar, dilxasta.
Oy ila oltin yulduz,
Suzgun boqar, birpasda.

Qorli – kafanli yo'llar
O'ynatarkan quyunlar,
Zardan o'rar ro'mollar,
Yashnar, yaltirar qorlar.

Oy-la o'pishgan tog'lar
Oq sochlar-la ko'rinar.
Kecha qizi – yulduzlar
Har tomonga urinar.

1928

QISH

1

Oqshom... borliq oq dengiz.
To'liqsiz uxlar...
Yulduz go'yo oltin qiz,
Jimlikni tinglar...

Past-past uylar, devorlar
Oq ko'ylak kiygan.
«Muz tog'i»dek u tomlar
Tinchlikka cho'mgan.

Masjidlarda ko'rinar
Tasbehli chollar.
Yel esganda urinar
Marjonli tollar.

Tamg'a kabi taniqli,
Har yerda bir iz...
Uzoqlarda jiladi
Uch-to'rt xotin-qiz.

Oy ham zaif boqadi,
Yuzi qavargan.
Ma'yus, sekin oqadi,
Go'yoki tolgan.

2

Quyosh hamon uxlaydi,
Har yon bulutlar.

Tarqalmagan oqshomgi
Mayin sukutlar.

O'chli-kuchli uchadi
Bo'ron – shamollar.
Qor – un to'zib ketadi,
Titraydi tollar...

Ko'cha-ko'yda ko'rinmas
Bir kimsa bul dam.
Qarg'a uchar, hech qo'yimas
Sayrashni, yo'q g'am.

«Muz tog'»lardan chiqadi
Bir alla sozi, –
Yosh go'dakni yupatgan
Ona ovozi.

Olmazorlar ochganlar
Ko'pik chechaklar.
Har novdada cho'zilgan
Oppoq ipaklar.

3

Muz siynasin tiladi,
U zar ignalar.
Parcha-parcha sinadi
Sadaf tugmalar.

Kirar issiq bir oqin,
Qorlar eritar...

Har yer buloq... yoz yaqin...
Suv oqib ketar.

Ko'k yuzini tutganda
Oltin pardalar,
Bahor bilan yayraylar
Go'dak novdalar.

Qirlar oltin suvlarni
To'ymay ichadi.
Ko'kda oppoq bulutlar
Tinmay ko'chadi.

Oq pardani tishlaydi
Yumshoq baxmallar.
So'ng o'smoqqa boshlaydi
Ko'k, yumshoq parlar.

Men yo'llarda ketarkan,
O'ynab qarayman.
Ilhomimning sochini
Asta tarayman.

1929

SIYOB

1

Ko'kdan
Har kun
Oltin olov to'kildi.
Jimjit har tun
G'avg'o bilan so'kildi.
Mudragan,
Uxlagan har yer jonlandi.
Qish ketdi,
Qor bitdi,
Har novda
Oq, pushti
Chechaklar taqib,
Har ko'ngil
Ularga zavq bilan boqib,
Baxmal ko'ylaklar-la
Ko'klam boshlandi.

2

Biz shod, quvnoq,
Siyob sari oqamiz,
Har tomonga
Sevinch bilan boqamiz.
Bir yonda:
Yoyilgan
Qo'ylar, qo'zilar
Kezadi,
O'tlarni ezadi.
Boqqanda
Ularga

Xayol cho‘zilar...
Bir yonda:
Yetadi
Vayrona mozor,
Bag‘rida
Yuradi
Bir gavda:
Istaydi
Kechmishdek vafoli bir yor.
Yastanib yotadi
Vayrona mozor.
Biz bir to‘lqin –
Siyob sari oqamiz
Yosh dillarga
Oltin chechak taqamiz.

3

Siyob,
Go‘yo
To‘lgan, kulgan yuzlardek,
Ko‘tarilar har nafas,
O‘ynar,
Istamas qafas,
To‘lqinlar o‘tishadi,
Sezgir-ziyrak ko‘zlardek,
Baland-pastga tushadi.
Ag‘darilib,
Kashta tikib,
Tez-tez o‘tib ketadi.
Kim biladi,
Balki kunda,

Balki tunda
Kim qaylarga yetadi.
Qancha yo'lni
Yengib, so'ngra
Kim qaylarga singadi.

Kichik ko'prik...
Ustunlarga
Suvlar o'zni uradi.
Oppoqqina,
Qo'ng'iroqli,
Kumush chechak bo'ladi.
Ko'prik kichik...
Lekin tetik...
Og'irlikni sezmaydi.
Birni – unga,
Birni – bunga,
Har tarafga yo'llaydi.

Zanjir kabi
Ulanishib
Yigit-qizlar o'talar.
Epchillari
Tez shoshilib,
Chopibgina ketalar.
Ba'zilar
Qo'rqa-qo'rqa,
So'ng sohilga yetalar.
Ko'lkalari
Ba'zan kulib,
Ba'zan titrab

O'ynaydi.
Uzun sochlar
Majnuntoldek,
Egilmakdan to'ymaydi...

Bukun sayil,
O'ynashalar
Yosh qizlar,
Yosh yigitlar,
Go'yoki sel,
Ham toshalar,
Uzoq qochgan sukutlar.

Pastda
Hamma xursand,
O'yin... kulgi... rohat...
Soz... musiqa... chaladi...
Har hisni-da
Qitiqlaydi,
Har dildan sir oladi.
Keng bir davra
O'rtasida
Bir go'zal qiz o'ynaydi.
Ko'zni suzib,
Qoshni kerib,
Tinch turgani qo'ymaydi,
Mayda-mayda
Qadam tashlab,
qo'shiqlar-la
qaynaydi.

Bukun sayil,
Yosh yurakda
Qolmagandir
Qayg'u hech.
Ey, qaydasiz:
Uyg'un,
Ilhom,
Ketmaymizmi,
Bo'ldi kech!

1929

QISH KO'CHASIDAN

Yo'llardan

zavq bilan

kelaman,

Har yon – jim...

Sevinchim

yonarkan – ko'nglimda

yelaman...

...Jilaman...

O'ylarim tarqoqmas,

Ko'zlarim yerlarga tikilgan,

diqqat-la to'naman,

Xayolim

qarorsiz tez oqmas,

Oppoqki

shu qadar

bu qorlar...

Boshlayman,

Tubandan – yuksakka intilib,

Avaylab odimlar tashlayman.

Hammayoq

shu qadar oppoqki...

G'ichirlar yerlarda qorlari,

Har tili shu qadar chahchoqki...

Boshlayman,

Avaylab odimlar tashlayman.

Daraxtlar

shu qadar

oppoqki,

Oq bulut ko'klardan enganday,

Novdalar shu qadar oppoqki,

Bulutda cho'milib tinganday,
Qorlardan yo'l ochib kelaman,
Shu sovuq,

jonlilik

berganday,

Qonlarim

sof havo

emganday,

Oq tuman qo'ynida

jilaman,

Yo'llardan

zavq bilan

kelaman.

XAYRLASHUV

O'zing so'yla, shu qora ko'zlar
Unutarmi shu uchrashishni?
Shuncha o'sib nishtar kipriklar
Ko'rganmikin shu go'zal tushni?

Yonib turgan olov dudoqlar
Boshqa labga bo'lganmikin band?
Yuraklarning o'ynashi hech bir
Bo'lganmikin shunchalik baland?

Unutmasman seni hech qachon,
Yuragimda qolarsan abad;
Sen qolarsan men bilan mangu,
Yuragimga oshno bo'lgan dard!

So'rog'im shul: qora ko'zlarning
Yo'qolmasin sira vafosi.
Boshlarga tushmasin hech qachon
Shu ko'zlarning hijron jafosi.

Sen qolarsan bu yerda yolg'iz,
Men bo'larman hamon darbadar,
Quyosh ufqlarga boqquncha,
Oy aylanib o'tganga qadar.

Xayr sizga, ikki ohu ko'z!
Xayr yo'ldosh, xayr oshno!
Xayr sizga, ey ikki yulduz, —
Xayr senga, ey go'zal dunyo!

1934

MANZARA

Qor... Qor... Qor...
Ko'zlarim qamashar boqqanda,
Hamma yoqqa cho'kkan barobar,
Biror yerni qilmagan kanda.

Qorli yer ustiga tinmayin
O'txona tashlaydi oq tutunni.
Tutun cho'ziladi qor sari, sekin
Sahro tugatadi qora tunni.

Tutun quyuladi qor tomon og'ir:
Sahroga cho'kadi tog' silsilasi,
Shundayin bir tog'ki, oppoq va yumshoq,
Qorli tog'larning ham kelar havasi;
Bag'rida ko'milar quyosh nafasi.

Quyosh ko'rinadi...
O't qo'yib yondirar tog' etagiga:
Quyosh tikiladi, tog' titiladi,
Boqmaydi yolqinda yongan tagiga.
Yaralar ajoyib go'zal manzara,
Quyosh tutgan kabi bulutlarga jom.
Uni uchrashtirib qor va tumanga
Tabiat axtarar o'ziga rassom.

1934

BAHOR

Husn qo‘shib har kun husniga,
Tabiat chaqirib o‘z quchog‘iga.
Har kun kiyib yangi bir libos,
Chaqirar o‘zining yoshlik chog‘iga.

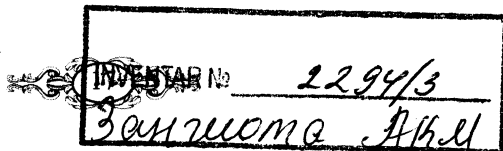
Tinmay esar har tomonga yel,
Qo‘ymay sochar o‘rikning gulin,
Daraxt shoxlarini silkitar,
Uyg‘otishga boshlar uni tun.

Bulbul sayrar, chumchuq chirqirar,
Xabar berar asli – zotidan,
Gulga qo‘nib qattiq so‘ylashar,
Qish paytining xotirotidan.

Tinim yo‘q, har nafas sep yozar,
Bahor yechib o‘z tugunchagin.
Tonggi kurtak, oqshomgi g‘uncha
Sahar turib ochar chechagin.

Dala yuzin qoplar chechak – gul,
Kulib chiqar yorib yer tagin,
Zangor ko‘zlariga to‘lar nur,
Shudring bilan yuvar kiprigin.

Mehnat zavqi tutar o‘lkani,
Sahar ketar cho‘pon tog‘iga,
Biri ariq qazir, yer haydar,
Biri gul o‘tqazar bog‘iga.

Har yaproqni ayab o‘stirar,
Ishqqa to‘lib chiqar nahorga.
Shoir boshlar yurak she‘rini,
Sevgisini ochar bahorga.

Bag‘ringga tort, quchoqla, bahor!
Jozibalar barchasi sening.
Ishga kirgan, gullagan chog‘i,
Sen yoshligi buyuk o‘lkaning.

Yo‘lga solar, tutar qo‘limdan,
Boshimdadir sening xayoling;
Yuraklarda yonar surating,
Go‘zalliging, guling, jamoling.

DARYO KECHASI

Daryo go‘zal... osmonda yulduz,
Oy suzmoqda adir ustidan.
Soya solgan ko‘kdan oq bulut
Fazolarga o‘z uyqusidan.

Kecha go‘zal, daryo tinimsiz
Ag‘darmoqda soyning toshini.
Dalalarga cho‘zib oyog‘in,
Qorliqlarga o‘rab boshini.

Tog‘lar boshi qorga ko‘milgan,
Qor ustida oppoq bir tuman...
Tuman xayoliga quyulgan,
Pag‘a bulut, firuza osmon.

Tinmay oqar daryo pishqirib,
Quyi ketar oyli tun bo‘ylab;
Soy bo‘yidan, daryo tunidan
Vodiylarga hikoya so‘ylab.

Daryo to‘lqin, shamol qo‘ynida,
Porillamoqdadir chiroqlar;
Yorishmoqda uning aksidan
Cho‘qqilar, adirlar va tog‘lar.

Kecha bo‘ylab, daryo yoqalab,
O‘tmoqdadir katta namoyish;
Kelmoqdalar baland qirlardan
Yer qo‘porgan portlashdan tovush.

Yer qo‘porib baland baqirgan,
Qirdan toshar bir kuchning sasi:

Gidromontyor suvidan qochgan
Shag'allarning so'ngsiz g'avg'osi.

Soyda shamol... daryoda to'lqin...
Parom suzmoqdadir chayqalib;
O'tmoqdadir ishchi, uyg'oq tun,
Yer va ko'kka g'avg'o, jar solib.

Tun tinchini buzgan zo'r daryo,
Tovlanmoqda inson qo'lida.
Qurilmoqda buyuk bir bino
Daryo o'tgan o'lka cho'lida.

Dovul qoqib o'tar uyg'oq tun,
Tayyor bo'lar tongda bosh to'g'on,
Cheksiz shodlik bilan yugurar
Sahrolarning yuragiga qon.

Pishqiruvchi vahshiy daryoga
Ko'rsatilar tamom yangi yo'l.
Bosh injener zavq bilan qo'yar
Chirchiq tutgan bir qog'ozga qo'l.

Bo'yin egar daryo amrga,
Oqa boshlar yangi iz bilan.
Injenerlar – ishchi zarbdorlar
Mag'rur kular yongan ko'z bilan.

Tun ham o'tar mazmunga to'lib,
Unutilmas daryoga bu on.
Unutolmas buni hech qachon
Daryodan zo'r va mohir inson.

1935

G'AZAL

G'uncha yanglig' burkanib ko'ngling ochilmaydir nega,
Ochilur fasli kelib, bo'ying sochilmaydir nega.
Kulgular, xandonlar, sho'x-sho'x qo'shiqlar qaydadir,
Muttasil bulbullaringga kulgu kelmaydir nega.
Lolalar, bog'lar, chamanlar asti yetmasin senga,
Bu sening oy yuzlaring shodlikni bilmaydir nega.
O't kabi yongan bu ko'zlardan nechun yoshlar oqur,
Ham ko'ngillar norizolikdan chekilmaydir nega.

1935

DO'STIMGA

Ko'z tutadi dalada bahor,
Buloqlar qaynasin qo'yingda.
Kutmakdadir el turib nahor,
Qarzi bordir sening bo'yingda.

Har kun chiqar yarqirab oftob,
Tong otadir o'lkada har kun,
Har sof sahar, har bir tiniq tun
Sharaf ber deb etadir xitob.

Tong boshlanar dalada, tog'da,
O'lka solur yuragingga nur.
Har hodisa, har bir oddiy kun
Sharaf ber, deb etadir majbur.

Har bir kunda bir buyuk mazmun,
Quyosh to'kar boshlaringga zar.
Tojixonlar tongi boshlangan
Farg'onadan Amuga qadar...

1936

* * *

«Muhabbat
Ul o'zi eski narsa.
Lekin har bir yurak
Oni yongorta...»
Hodi Toqtosh

Har yurakning bir bahori bor,
Har bir qalbga ishq bo'lar mehmon.
Har yurakda gullar muhabbat,
Bo'ston etar uni begumon.

Lekin Layli boshiga kelgan
Qora kunlar bizga yot butun;
Bizga yotdir Shirin baxtini
Poymol etgan u qop-qora tun.

1936

O'RIK GULLAGANDA

'Terazamning oldida bir tup
O'rik oppoq bo'lib gulladi...

Novdalarni bezab g'unchalar
Tongda aytdi hayot otini,
Va shabboda qurg'ur ilk sahar
Olib ketdi gulning totini...

Har bahorda shu bo'lar takror,
Har bahor ham shunday o'tadi.
Qancha tirishsam ham u beor
Yellar meni aldab ketadi.

Mayli deyman va qilmayman g'ash,
Xayolimni gulga o'rayman;
Har bahorga chiqqanda yakkash,
Baxtim bormi, deya so'rayman.

Yuzlarimni silab-siypalab,
Baxting bor, deb esadi yellar.
Etgan kabi go'yo bir talab,
Baxting bor, deb qushlar chiyillar.

Hamma narsa meni qarshilar,
Har bir kurtak menga so'ylar roz.
Men yurganda bog'larga to'lar
Faqat baxtni maqtagan ovoz:

«Mana senga olam-olam gul,
Etagingga siqqanicha ol,

Bunda tole har narsadan mo‘l,
To o‘lguncha shu o‘lkada qol.

Umrida hech gul ko‘rmay yig‘lab
O‘tganlarning haqqi ham senda.
Har bahorni yig‘lab qarshilab
Ketganlarning haqqi ham senda...»

Terazamning oldida bir tup
O‘rik oppoq bo‘lib gulladi...

1937

HULKARNING SHE'RI

(Qizimga)

Muhit uzra qanotingni yoz,
Oqqushlarning o'lkasida yur.
Dasta-dasta gullar keltirsin,
Sho'x va quvnoq do'stlarga buyur.

Ufqlarda sayr etgin mudom,
Quyosh kelib suvga cho'kkanda...
Oy, bulutlar orasidan shom
Etak-etak shu'la to'kkanda...

To'shab alvon-alvon gilamlar,
Sening bilan yashnasin bahor,
Sening bilan xush bo'lsin damlar,
Senga doim shodlik bo'lsin yor.

Seni ko'rsa ochilsin gullar,
Seni ko'rsa yonsin bulbullar,
Seni ko'rgan bari topsin jon,
Sen yurgan yer ko'rmasin hazon.

1937

BUTUN OLAM BIR OPPOQ SIYNA

Xayrlashdi... O'zida yo'q shod,
Suv bo'yiga kelib o'ltirdi,
Ko'kka ko'krak ko'tarib kushod
Oy qo'ynida o'zini ko'rdi.

Ko'zi oydan daryoga qochdi,
So'ylamoqchi edi hikoya,
Suvga qarab labini ochdi
Va ko'rindi jilvagar soya...

Daryo xuddi zilol oyina,
Tasviri bir qiz bo'lgan edi:
Butun olam – bir oppoq siyna,
Ikki qora ko'z bo'lgan edi.

U jim bo'ldi, bir lahza betin,
Ixtiyorin qo'liga oldi.
So'ylamoqchi... va undan oldin
Soya turib so'z boshlab qoldi.

Oyinaga tikib ko'zini,
Tanib qoldi go'zal o'zini.
O'zi edi suvda uringan,
O'zi edi oyda ko'ringan.

Uyaldi-yu hech gap aytmayin,
Uyga qarab sekin qo'zg'aldi.
Suv bo'yida, oydinda, mayin
Bitta shoyi ro'molcha qoldi.

1937

TUNNI IZLASH

O'n besh kunga to'lganida oy
Ko'kka chiqib tunni axtardi.
Orqasidan baland osmonda
Olam-olam yulduzlar bordi.

Tundan hech bir asar chiqmadi,
To botguncha qilsa ham tintuv...
Dunyo yorug' edi va hatto
Yaltirardi soyda qora suv...

Topolmasdan oy tunni, oxir
O'zi botdi. Yulduzlar bir-bir
Uchib o'tdi va ortiq quyosh
Bilan endi yaltirardi yer...

DARYO TINIQ OSMON BEG'UBOR

Baxtim borki, har narsa go'zal
Ko'rinadi mening ko'zimga.
Vodiylarga quyosh to'kkan hal,
Shuning uchun sarxat so'zimga.

Aybim yo'qdir, gul vodiylarda
Badbinlarni xushlay olmasam.
Ko'kka qarab turib saharda
Shod o'tarman, deb ichsam qasam.

Oppoq qordir tog'larning toshi,
Daryo tiniq, osmon beg'ubor,
Shu yerdadir o'lkaning boshi,
Suv bo'yida mening uyim bor...

Bu o'lkada qalblarning toza
Va poklari kelib uchrashar,
Odam topgan baxtni ovoza
Qilib gullar, bulbullar yashar.

1937

O'LKA

Men dunyoga kelgan kundanoq
Vatanim deb seni, uyg'ondim,
Odam baxti birgina senda
Bo'luriga mukammal qondim.

Qulog'imga noming kirganda
Qumlik kabi tashna boqurman,
Sening jannat vodiylaringdan
Nahrlarday to'lib oqurman.

Bilsinlarkim, yo'ldoshim bo'lmas
Ko'zda yoshi bilan kulganlar,
Tillari bor, o'zlari hayot
Lekin yurak-bag'ri o'lganlar.

Har aytganing buyuk jangnoma,
Qayga desang qaytmay keturman,
Ko'zlarimni yummasman aslo –
Daryo kabi uyg'oq o'turman.

1937

* * *

Kechir meni, nozli malagim,
Seni maqtay olmasim tayin.
Senga shuncha chiroy bergan kim?
Aytib bergin, uni maqtayin!

Sevgi desam, faqat sen desam,
Sening bilan yashasa qalbm:
Sen desam-u, butun dunyoning
Sho'rishiga quloq solsam jim...

Quyun kabi aylanar boshim,
Qarayman-u, ko'zim tinadi.
Va jilvangdan ko'ngil ko'zgusi
Parcha-parcha bo'lib sinadi.

Shu qarashga bormi nihoya,
Bo'larmanmi maqsadga vosil?
Toparmanmi bir yangi g'oya,
Bo'larmikin bir murod hosil?

Topilarmi unda bir chora,
Agar meni qurshasa junun:
Bo'lib qolsa sirim oshkora,
Atasalar nomimni Majnun?

1937

SAVOL

Kiyintirsam seni bahorga,
Yulduzlarni o'rasam qorga,
Olib kelib oldingga qo'ysam,
Ham yulduzni, ham seni suysam;
To tonggacha so'ylasam ertak
Chechak terib etak va etak
Oyog'ingga keltirib to'ksam,
Seni maqtab, ag'yorni so'ksam, –
Shunda sening ko'ngling to'lurmi?
Aytganlaring bajo bo'lurmi?..

1937

* * *

Tinimsizdir yolg'iz shabboda,
Maysalarning sochi silkinar,
Mana, hozir chirqirab turgan
Parrandalar, qushlar ham tinar...

Hamma uxlar va faqat tunni
Mening o'zim qarshi olurman,
Qarshi olur va tongga qadar
Mening o'zim uyg'oq qolurman.

Qulog'imga sekin shivirlab
Tun uyquni o'rgatar menga,
Bo'lganmisan tunda sahroda?
Bo'lmasa kel, so'ylayin senga...

1937

DUNYO GO‘ZAL KO‘RINUR SENGA

Keltiradi rashkimni doim
Gulga qo‘ngan asalarilar,
Allaqanday tuyular menga
Yasharuvchi xushbaxt qarilar.

Agar, – deylar, – ko‘ngil yosh esa
Oq soch o‘zi bir husn bo‘lur,
Ko‘krakkacha tushgan oq soqol
Ko‘zlaringga nurday ko‘rinur.

Dunyo go‘zal ko‘rinur senga,
O‘zi qancha eski bo‘lsa ham,
Yashararkan butun tabiat
O‘z egasi qo‘yganda qadam.

1937

* * *

Rozimisan bir yosh tomsa ko'zimdan,
Rozimisan sal rang ketsa yuzimdan,
Yo'l oshsam-u, sal yashashdan adashsam,
Rozimasman unda tamom o'zimdan.

Bog'im bor-u, gulzorimda gulim ko'p,
Har yoqda gul, shoxlarda bulbulim ko'p,
Men ko'rmagan gulzor qolmas jahonda,
Gulzorlarga baxtim bergan yo'lim ko'p.

1937

SO'LMOQ BO'LMAS EL BAHORIDA!

Dunyolarni tikka qo'pormoq
O'ti agar bo'lsa orida,
Yovlarini aylasa tuproq,
So'lmoq bo'lmas el bahorida!

1937

JAVOB

«O‘ltirasan nega doim jim?»
Deya yana boshlading hujum.
Bilgilki, jim o‘ltiranimda
Otash paydo bo‘lur tanimda.
Hamsuhbatim bo‘lganda xayol
Jim qolaman, gap kelur malol.
Dunyo-dunyo o‘y va tushuncha
Bamisoli turnaday ucha –
Ucha o‘tar osmonlarimdan,
Yerga tushib tutar barimdan.
So‘ngra qo‘nib xayol qo‘liga,
Beixtiyor boshlar yo‘liga.
Jim o‘ltirib ko‘zim to‘nadi,
Jim o‘ltirib fikrim unadi...

1937

BAXT TO‘G‘RISIDA

Har kimga bir «noni nasiba» –
Parrandalar o‘z haqqin tilar,
Ko‘pni ko‘rgan qari dunyoda
Baxt axtarib ko‘plar o‘tdilar.

Ko‘plar o‘tdi, ko‘pgina odam
Taniy oldi do‘zaxni, o‘tni,
Dunyo dedi, ko‘zni ochdi-yu
Lekin ko‘rdi faqat tobutni.

Shodlik istar edi barchasi,
Lekin kelib quchardi motam,
Xursandlikka zor diydalarda,
«Shodlik men» deb kular edi g‘am.

Baxt axtarar va qora taqdir
Mazax bilan qilar haqorat,
Dunyo-dunyo armon va orzu
Gadoylikda bo‘lardi g‘orat.

Motam va zor, azob va qayg‘u
Gadoylikning ko‘hna yo‘ldoshi,
Inson qalbi ustida yotar
Asrlarning muhtojlik toshi.

Baxt topilmas hech bir zamonda
El qul bo‘lsa, bo‘lsa yalang‘och,
Jannatlarni yaratgan odam
Natijada o‘zi qolsa och.

Quvonch shulkim, tole yor bo‘lib,
Baxtni topgan elni ko‘roldim,
Asrlarning qayg‘usin qarg‘ab,
Shodlik va baxt kuyini chaldim.

Elim yashar osoyish va shod,
O‘lkam o‘zi yangi bir jahon –
O‘zbekiston nomli bir jannat
Bog‘larida orom olar jon.

Baxt qaynaydi sof buloqlarda,
Damlarimiz o‘tar beozor,
Shaharlarda bog‘lar, tog‘larda,
Elni quchgan mangu bir bahor.

1937

* * *

Eng gullagan yoshlik chog'imda,
Sen ochilding ko'ngil bog'imda.
Shunda ko'rdi ko'zim bahorni,
Shunda qalbim tanidi yorni.
Qushlar sayrar jonimga payvast,
Men sevgining bo'yi bilan mast.
Kuni bilan dalada qoldim,
Lolazorlar ichra yo'qoldim.
Quchoq-quchoq gullar terganim
Va keltirib senga berganim,
Kechagiday hamon esimda,
Har soniya, har on esimda.
Shundan beri tilimda oting,
Shundan beri dilimda oting.
Eng gullagan yoshlik chog'imda,
Sen ochilding ko'ngil bog'imda.

1937

HOL

Qaydan kelding, fikrimni bo'lding,
Nega etding meni parishon?
Nega buzdin munis holimni,
O'ylarimni nechun bemakon?
Ehtiroslar, hislar, yonishlar
O'lkasini kezardi xayol,
Hokim edi mening ruhimda
Shunday latif ilhomiy bir hol.
Bir kichik tor, bir yoniq parda
Qancha gapni aytib berardi...
Onasidan o'rganganini
Chumchuq chuvlab qaytib berardi...
Tikkan edim qalb qulog'ini
Va fikrimga bergan edi jon.
Chivin uchsa kelardi malol,
Shunga edi sadoqat, imon.
Xalal berma, ozroq qo'nib tur,
Tamom qilay shu gul suratni,
Qo'ygil meni, yurakning qoni
Bilan tortay eng so'nggi xatni.

1937

SHODLIKNI KUYLAGANIMNING SABABI

Shoirlarni ko‘p o‘qib chiqdim,
Bilmaganim qoldi juda kam.
O‘qib chiqdim, chuvaldi fikrim,
Ko‘raverib hammasida g‘am.

Fuzuliyini oldim qo‘limga,
Majnun bo‘lib yig‘lab qichqirdi.
Va Navoiy tushib yo‘limga,
Faryod bilan o‘rnidan turdi.

Lermontovni tashlamadim hech,
Axir qo‘yib, oldim Hofizni.
Pushkin menga ko‘rsatdi har kech,
Yig‘lab turgan bir cherkas qizni.

Shekspirdan so‘radim savol,
Javobini keltirdi Xayyom:
«Chunki g‘amga oshinodir hol,
Qayg‘u bilan to‘lig‘dir ayyom».

.....
O‘yladim-u, uzoq qoldim jim,
So‘ngra savol qildim o‘zimdan,
Daryo kabi toshib sevinchim,
Yosh tirqirab keldi ko‘zimdan.

Shodlik yo‘lga boshladi meni,
Baxtiyorlik bo‘ldi odatim,
Shoir bo‘lib shodlik va baxtni
Kuylamaklik zo‘r saodatim.

Chunki elim qayg'uni bilmas,
Chunki yo'qdir Vatanda motam.
Ozod xalqim boshiga kelmas,
Endi sira musibat va g'am.

Shuning uchun shodman bir umr,
Shuning uchun shodlik hamdamim,
Har kun ortar ko'zlarimda nur,
Shuning uchun yo'q aslo g'amim.

Men bilaman dushmanim kimdir,
Sergak bo'lib boqdim yo'limga.
Chunki xalqim barcha tilsimlar
Kalitini berdi qo'limga.

1938

O'ZBEKISTON

Vodiylarni yayov kezganda,
Bir ajib his bor edi manda...

Chappor urib gullagan bog'in,
O'par edim Vatan tuprog'in.
Odamlardan tinglab hikoya
O'sar edi shoirda g'oya:
Daryolardan kuylab o'tardim,
Ertaklarga quloq tutardim.
Hammasini tinglardim, ammo,
O'xshashini topmasdim aslo.

* * *

O'xshashi yo'q bu go'zal bo'ston,
Dostonlarda bitgan guliston, –
O'zbekiston deya atalur,
Uni sevib el tilga olur.
Chiroylidir go'yo yosh kelin,
Ikki daryo yuvar kokilin:
Qorli tog'lar turar boshida,
Gul vodiylar yashnar qoshida.
Chor atrofga yoyganda gilam,
Aslo yo'qdir bundayin ko'klam.

Tog'lardagi qip-qizil lola
Bo'lib go'yo yoqut piyola,
Buloqlardan uzatadi suv,
El ko'zidan qochadi uyqu.
Dalalarda boshlanadi ish,
Boshlanadi ijod va turmush.

Kundan-kunga o'sadi paxta,
Barg chiqadi har bir daraxtda.
Olmazorlar gulin to'kadi,
Meva bog'lab shoxin bukadi.
Shaharlarda ishga chiqib el,
Odam bilan to'lar Tekstil.
Hammasining bir istagi bor,
Hammasi ham xursand, baxtiyor.
Bu o'lkada har narsa bordir,
Ko'rmaganlar doim xumordir.
Amu bilan Sirdan suv ichgan,
Zarafshonni loylatib kechgan
Chavandozlar bordir bu elda.

Bahor chog'i pishqirgan selda
Arg'umoqlar qo'shig'i bordir, –
Bu shundayin ajib diyordir.
Dalasida o'smas tikanlar.
Cho'llarida chopmas ilonlar;
Qush uchganda kuymas qanoti,
Odam o'tsa qurimas zoti;
Chanqov qolib yo'lovchi o'lmas,
Har burchakda boshkesar bo'lmas.
Kulbalarni kelib bosmas qum,
Go'daklarni yutmas och o'lim.
Odamga baxt va tole yordir, –
Bu shundayin ajib diyordir.
Bunda bulbul kitob o'qiydi,
Bunda qurtlar ipak to'qiydi,
Bunda ari keltiradi bol,
Bunda qushlar topadi iqbol,

Bunda qorning taglarida qish,
Bahor uchun so‘ylaydi olqish.
Bir o‘lkaki husnga boydir,
Uning eng zo‘r ko‘zgusi oydir:
Bir parcha o‘t bo‘lib bunda kun
Paxtasiga ishlaydi har kun.
Botirlari kanal qazadi,
Shoirlari g‘azal yozadi,
Kuychilari o‘qiydi yalla,
Juvonlari aytadi alla.
Pazandasi yopadi shirmon,
Qarilari kutadi mehmon, –
Bu shundayin ajib diyordir,
Buning qiziq hikmati bordir:
Yovlariga osmon tutundir,
Shuning uchun bag‘ri butundir,
Shuning uchun yopinmagan xas,
Shuning uchun kiyinar atlas.
Shunday o‘lka doim bor bo‘lsin,
Shunday o‘lka elga yor bo‘lsin.

* * *

Shaftolizor bog‘larni ko‘rdim,
Gul ko‘kargan tog‘larni ko‘rdim,
Mehr qo‘yib o‘pgan sari oq,
Oppoq bo‘ldi bu aziz tuproq.

Vodiylarni yayov kezganda,
Bir ajib his bor edi manda...

1939

OFELIYANING O'LIMI

1

Orzung bor kuylashga, lekin qalbingdan
Tarqalar bir ma'yus va g'amgin sazo.
Qo'yingda bir quchoq oq va nafis gul,
Lekin ruhing to'la motam va azo.

2

Foyda yo'qdir, go'zal, zolim falakdan
Qancha dod qilsang-u, qancha shikoyat,
Qancha yolvorsang, qancha to'ksang yosh,
Baribir, alamga bo'lmas nihoyat.

Qancha ma'sum bo'lsang, qancha vafodor,
«Qorday oq bo'lsang-u, muz qadar toza»,
Hyech zamon kor etmas, shum falak badkor.
O'qilur sevgingga qora janoza.

Nega kerak edi, shu chiroy, shu o't,
Shu yoniq yulduzni ko'zga yashirmoq?
Nega lablaringdan husn oldi yoqut,
Nega siynang bo'ldi qor tog'iday oq?

Husn balosiga kim etdi duchor?
Holbuki, busiz ham qanchalar alam,
Xolbuki, busiz ham qizning boshida
So'ngsiz musibatlar, dunyo-dunyo g'am.

Holbuki, busiz ham qiynalardi jon,
Busiz ham yetardi falokat, azob.
Faqat go'zal emas, hatto xunuk qiz
Ko'z ochib ko'rardi yolg'iz iztirob.

Orzung bor kuylashga, lekin qalbingdan
Tarqalar bir ma'yus va g'amgin sazo.
Qo'yingda bir quchoq oq va nafis gul,
Lekin ruhing to'la motam va azo.

Shundayin latofat, shu oq ko'krakka
Nahot munosibdir shu g'amgin libos.
Onang shuning uchun suyunganmidi
Nahotki, shu sifat go'zallikka xos?

Javob berib ko'r-chi, nomard tabiat,
Bunchalik go'zalni nechun yaratding?!
O'zing gunohkorsan, osiysan behad,
Nechun yaratding-u, o'tlarga otding?

Hali sevishmoqda shumidir ma'no?
Faqat azob bordir qismatda, nahot?
Nahotki, sevgiga shudir tamanno?
Nahot go'zal uchun faqat, faqat dod!..

3

Hamlet sevar edi, uning qalbini.
Go'eki ikki cho'g', ikkita otash
Bo'lib yondirardi ko'zing tun-kuni,
U ham qilmas edi bu otashga g'ash.

Hamlet yuragiga berardi hayot
Sening u otashin, gulbarg lablaring,
Jasur xayoliga bog'lardiqanot
Bog'idan bir kezib o'tganing sening.

Faqat netmak kerak, bordir na chora,
Sevguvchi yurakni qurshasa balo?

Butun olam ko'zga esa qorong'i,
Balolarga Hamlet esa muhtalo?

Shubha otashida yonar tafakkur,
Dunyo bir g'amxona, «Doniyo zindon».
Yo'qdir yuraklarni yoritgali nur,
Zanjirdadir sevgi, qafasdadir jon.

Ishqiy tug'yonlarga qaynab yurakdan
Chiqolmas bir tovush, bir sazo, bir un,
Etmishdir yerdagi oddiy azoblar
Allaqachonlarkim Hamletni majnun.

Hosil bo'lmas murod, hech narsa nasib,
Qancha yig'lasang-u qancha cheksang oh;
Sevguvchi yigitni solmishdir yo'lga
Tunda ertak aytgan bir mudhish arvoh.

Jannat, farishtalar, toza malaklar,
Bir puldir eng ma'sum va eng pok o'pish,
Do'zax ichra Hamlet yonib alaklar,
Butun olam ko'rinadi go'yo tush.

4

Ko'ngil gulshanini qopladi xazon,
Yo'qoldi shunchalik bebaho sevgi.
Shu bo'ldi bokira, dunyo ko'rmagai
U yoqut lablarning qora taqdiri.

Sevgi ko'klarida uchuvchi lochin
Arshidan yikildi va ko'hna dunyo —
Butun armonlarni qul qilgan otash
O'zi bo'lib qoldi sevgiga gado.

1936

LOLA

(Bolalarga)

Lola bog'chaga chiqib
Kechga qadar gul terdi.
Etak-etak to'pladi,
Har kungidan mo'l terdi.

Sochiga gul bog'ladi,
Chakkasiga taqdi gul.
Yelkalaridan tashlab
Gulga ko'mildi butkul.

So'ngra uyga keldi-yu,
Birpas yotib dam oldi.
Kiprigi yumildi-yu,
Gul kabi uxlab qoldi.

1939

KUYCHINING XAYOLI

(Fozil Yo'ldoshga)

1

Bu xayol so'ngsizdir, osmon kabi keng,
Bu xayol tugamas hech hali-beri.
Uning boyliklari umrlarga teng,
Damon belgisizdir boshlangan yeri.

U sira to'xtamas, toshar doimo,
Qilib bo'larmikin uni hech bayon?
Cho'llarda darbadar, tog'larda tanho,
Har kecha yangi sir bo'ladi ayon...

So'zsiz hikoyalar, eng buyuk sirlar,
Birdan tilga kelar daryoday toshib,
Yuzlab qabilalar, o'nlab asrlar
Uning osmonidan o'tar adashib...

2

«Oshiqning fahmidir qorong'i kecha»,
Quyosh uyqusiga to'yib turguncha,
Ko'zi yoshliklarning bordir yo'ldoshi,
«Yig'lasam holimga yig'lar bir necha...»

Ayriliqqa tushib yig'lar ikki yor,
Birisi intizor va birisi xor;
Sabrlar tugadi, sindi kosasi,
«G'am bilan sarg'aydi guldayin diydor».

Qirg‘oqlarga urar daryo o‘zini,
Osmon qurshamishdir tuproq yuzini,
Bahoriy dashtlarga, gul vodiylarga,
Oybarchin tikmishdir qora ko‘zini...

3

Bunda na uy bordir, na tom, na devor,
«Dalada o‘tadi qish, bahor va yoz;
Tog‘larda yo‘lchini ajaldan saqlar
Ko‘llardan qog‘olab uchib chiqqan g‘oz.

Inson o‘rganmagan o‘troq hayotga,
Uning-chun vatandir har gulshan vodiyy?
Bugun qo‘nim ekan shu bahor voaha,
Ertaga bir yerga ko‘chmakdir yodi.

Karvon yo‘lga tushar yuklarni ortib,
Sukunat buzilar qo‘ng‘irog‘idan;
Qullar uyur haydar surini tortib,
Elchiboy oshadi bulut tog‘idan.

Dalani tutadi yilqilar, qo‘ylar,
Baxmaldan yopilgan o‘tovlar, uylar,
Qirq kecha, qirq kunduz tinmayin o‘tar
Boyvachcha o‘g‘ilga atalgan to‘ylar.

4

Oyoqlar ostida yastanar soylar,
Qoshlarda charx urib aylanar oylar.
Qullarga amr etar qamchi o‘ynatib,
Ekinni bilmagan yilqichi boylar.

«Ot chopsa gumburlar tog'ning darasi,
Urushda bilinar mardning sarasi»,
Oltoychilik yo'lda qolgan sho'r elning
Ko'rinarmi yulduzining qorasi?

Qora bulutdayii bosib kelar yov,
Olplar davra solar, otlari asov;
El chiqar, faryodi uchar ko'k sari,
Qullar isyon qilar qo'lida kasov...

5

Kuy ko'pdir, alamlar butun bir olam,
Uni tashuvchilar yashar sahroda.
Kuylarda qaqshaydi faqirlik va g'am,
Kuyning tinglovchisi haydaydi poda.

Kuy ko'pdir, qo'shiqlar shu osmonni
Berkita oladi bulutlar qadar;
Kuy ko'pdir, qo'shiqlar millioncha jonni
Qo'zg'ata oladi, muhtaram padar!

Kuy ko'pdir, har yurak saqlaydi armon,
Kuy aytib doimo qushlar chiyillar;
Kuy berar yurakka hordiq va darmon,
Kuy aytib uchadi bevatan yellar.

Kuy ko'pdir, isyonkor dod kechasida –
Benomus etildi kuychining qizi;
Kuy ko'pdir, kuychining peshonasida
Jazo ogryadining tovonin izi.

Dorlarga osildi juvonning eri,
Qo‘shiqilar etildi majruh va betob.
Sahroni qoplagan elning shoiri
Qolib ketdi cho‘lda bekitob.

6

Endi qo‘shiq hurdir, yuraklar bedog‘,
Qaddini ko‘tardi o‘lka va odam,
Qo‘shiqilar mo‘l bo‘lsin, tetik va quvnoq,
Ota, zamonamiz g‘azalxon bir dam.

Dalalar, sahrolar, cho‘llar baxtiyor,
Kuy aytib yashaydi manzillar, ellar.
Tinmasdan kuy aytar suyuqli diyor –
Qo‘shiqdan osmonlar, tog‘lar gumburlar.

Kuy aytar bulutlar ichidan inson,
Kuy kerak mardona, juvon hayotga,
Kuy aytar lochinlar o‘lkasi — osmon,
Ota, qo‘shiq aytgan yetar murodga!

1936

MENI KUTGIL

(K. Simonovdan)

Meni kutgil va men qaytarman,
Faqat kutgil juda intizor.
Kutgil, yomg'ir zeriktirganda,
Meni kutgil, yoqqanida qor.
Atrofingni harorat qoplab,
Yer-u ko'kni chang tutganda, kut,
Boshqalarni uzatgan do'stlar
Kechagina unutganda, kut.
Xat kelmasdan uzoq yerlardan,
Yuragingni qilganida qon,
Kutgil, sen-la birga kutganlar
Zerikkandan chekkanda fig'on.

Meni kutgil va men qaytarman,
Bo'lsa hamki, ranging za'faron,
Yoring qaytmas, umidingni uz,
Deganlarga tilama omon.
Mayli, o'g'lim, singlim, volidam,
Aza ochsin men yo'q tufayli.
Kuta berib sabri tugagan
Yor-u do'stlar, oshnalar, mayli,
Ayriliqqa berolmasdan tob,
Achchiq-achchiq ichsinlar sharob,
Ko'zlaringga to'lsa hamki yosh,
Faqat sen kut va ayla bardosh...

Meni kutgil va men qaytarman,
O'limlarni qoldirib dog'da.

Ishi o'ngdan kepti, desinlar
Kutmaganlar meni u chog'da.

Yot tuyular kutmaganlarga.
Bunday ajib toleing saning.
Kuta-kuta meni ofatdan
Omon saqlab qola olganing.
Qanday omon qolganligimni
Yolg'iz senga aytarman, sirdosh –
Kuta olding meni sen faqat,
Buyuk edi sendagi bardosh.

1942

YIGIT

Ko'kda parvoz etsa lochin yerga kirgay zog'lar,
Kishnagan ot o'tsa cho'ldan qo'zg'alur tuprog'lar,
Qonga to'lgay jangga botir kirsa so'lu sog'lar,
Sol qilich yov boshiga, qirg'inga keldi chog'lar.
Bag'rimizni qildi qon, yovdan jahonni pok et,
Il chekar dod-u fig'on, yovdan jahonni pok et.
Sher yurak ey qahramon, yovdan jahonni pok et,
Zog' agar qolsa tirik olam tanin tirnog'lar.
Yovni uchratgan zamon sen esidan ketguncha ur,
Ham jahannam komiga ul beomon yetguncha ur,
Yetti pushti bu jahondan manguлик ketguncha ur,
Qilmasang shunday agar, ketmas ko'ngildan dog'lar.
Sen tomirlar ichra qon ham jonimizga jonsan,
Kelmasang ham uyimizga eng aziz mehmonsan.
Ham Vatanga, ham elingga beminnat qurbonsan,
Sen omon kelgan kuning yerga egilay tog'lar.
Yovni yeng-u ertaroq kel, xo'p sog'indik o'zimiz,
Qalbimizda muntazirdir eng muqaddas so'zimiz,
Kecha-kunduz intizormiz, yo'llaringda ko'zimiz.
Senga zordir gul, chamanlar, bo'stonlar, bog'lar.

1942

SEN TUG‘ILGAN KUN

Bukun sening tug‘ilgan kuning
Bukun uying to‘ladi gulga.
Nima qilay? Men uzoqdaman,
Xayol bilan tushaman yo‘lga.

O‘n to‘qqizga chiqasan bugun
Uzoqdaman. Yo‘q menda toqat.
Og‘ir jangga ketayotib ham,
Yolg‘iz seni o‘ylayman, faqat.

Senga tomon talpinib qalbim
Bir qush bo‘lib uchar havoga:
Men ketidan qarayman hayron
Ikki ko‘zim to‘nib samoga.

Eshikka chiq shu soat sen ham,
Meni eslab osmonga bir boq;
Yulduz to‘la ko‘kka bir qara,
Havoga sol bir nafas quloq.

Yotog‘ingga qo‘na olmasdan
Parvonadir bir qush boshingda;
Charx uradi ko‘kda u tanho,
Nimalardir so‘zlar qoshingda.

Qutlash uchun kelganlar, mayli,
Orzularin aytib bo‘lsinlar,
Hamma senga tilak tilasin,
Sharob ichib mast bo‘lsin ular.

Shundan so'ngra sen qadah ushlab,
Xumor ko'z-la boqqil samoga,
Tingla qushning ezgu orzusin,
Quloq bergin mayin navoga.

Qush deydi: «Ey to'lishgan qiz,
Jangda yurgan yoringdan salom
Sening uchun urushga ketgan
Nomusingdan, oringdan salom».

Qush deydi: «Yoshing hech qachon
O'n to'qqizdan oshmasin aslo,
Yigit seni juda sog'ingan,
Yorim, – deydi, – shoshmasin aslo.

O'n to'qqizdan oshmay tur, go'zal,
Yigit sendan shuni so'raydi.
Yigit seni mehr, sadoqat
Va ishq guli bilan o'raydi.

U keladi albat qoshingga,
Elga shodlik olib keladi,
Elga shodlik, omonlik va baxt
Olib, dovrug' solib keladi.

Seni tinmay eslaydi yoring,
U doimo sodiqdir senga.
O'n to'qqizdan oshmay kutib tur,
U loyiqdir muhabbatingga».

«Shoshilma» deb qush soʻzlar yana,
Parvonadir qoshingda hamon:
«Qizga bundan yaxshi fasl yoʻq,
Oʻn toʻqqizdan oshma hech qachon!»

Yotogʻingga qaytasan sen mast,
Koʻrgan kabi goʻyoki bir tush.
Mening qalbim boʻlib koʻrinar
Senga shuncha soʻzlar aytgan qush.

1943

G'AZAL

Na bo'lg'ay bir nafas men ham yanog'ing uzra
xol bo'lsam,
Labing yaprog'idin tomgan-ki go'yo qatra bol bo'lsam.
Butog'ingga qo'nib bulbul kabi xonish qilib tunlar,
O'pib g'unchangni ochmoqlikka tong chog'i
shamol bo'lsam.

Bo'yingni tarqatib olamni qilsam mast-u mustag'riq,
O'zimning san'atimga so'ng o'zim hayratda lol bo'lsam.
Sening birla qolib bu mast-u lol olamda men yolg'iz,
O'zimni ham topolmay, mayliga, oxir xayol bo'lsam.
Agar bog'ingda gul bo'lmoq mening-chun noravo bo'lsa,
Kiming bor roziman qasringga hattokim duvol bo'lsam.
Boshim hech chiqmasa, mayli,

malomat birla bo'htondin,
Raqiblar rashkiga ko'krak keray, mayli, qamal bo'lsam.
Kezib sahro-yu vodiylar yetishsam bir visolingga,
Fido jonimni qildim yo'lingga, mayli, uvol bo'lsam.

1943

O'LIM

Uchrasharmiz bir kun albatta,
Yuragimga bo'larsan mehmon;
Bir mehmonki, sening qo'lingda
Tipirchilar tanamdagi jon.
Lopillatib olib ketarsan,
Bor narsadan etarsan mahrum,
Maskan bo'lar mangu tor zindon,
Va tiqarsan ko'zlarimga qum.
Seni qanday kutar ekanman?
Uchrasharmiz qaysi bir yerda?
Tuproq uzra qattiq olishib,
Do'st bo'larmiz balki qabrda?
Olisharmiz ma'raka qurib,
Balki seni etarman g'orat,
Yo o'parsan mening labimdan,
Unda bitar butun harorat.
O'ylaganda seni doimo
Yuragim orqaga tortadi
Va bosadi muzday sovuq ter,
Seskanaman, g'amim ortadi.

29 dekabr, 36

NIHOL

Sen o‘tqazib ketgan nihol
O‘sib bo‘yingday bo‘ldi.
Novdalari barg chiqardi,
Boshi gulga ko‘mildi.

Bog‘imizda gul ko‘p juda,
Juda ham ko‘p nihol bor.
Lekin uni yorim ekkan,
U eng aziz yodgor.

Qachon seni ko‘rgim kelsa,
Tikilaman o‘shanga,
Ko‘p narsalar aytgan kabi
Qarab turadi manga.

Savolimni tushunganday,
Silkinadi u sekin,
Sog‘inibsan bechora deb,
Entikib olaman tin.

«Zoriqtirmay kelsang-chi bir,
Intizor qilding buncha...»
Deb yaproqlar tebranadi
To charchab uxlaguncha.

Quyosh chiqib isitsa ham
Sendursan deb o‘ylaydi.
Tunda oy kezib o‘tsa ham
Sendursan deb o‘ylaydi.

Agar shamol qo‘zg‘ab qolsa
Titrashadi keldi, deb.
Yerga qadar egiladi,
Aytganlarim bo‘ldi, deb.

Noyob yigit, bosib o‘t, deb,
To‘kiladi yo‘lingga.
Gul barglari uchishadi
Tushayin deb qo‘lingga.

Yolg‘izgina nihol emas,
Butun bog‘ izingga zor.
Intizordir senga tamom
Olmazor oluchazor.

Nihol emas, bog‘ ham emas,
Men senga intizorman.
Ko‘zlarimga surtmoq uchun
Jindak gardingga zorman.

Men gullardan, bog‘lardan ham
Sog‘inganman ortiqroq.
Ertaroq kel, yurak-bag‘rim,
Yovni yengib kel tezroq.

1943

Dostonlar

OYGUL BILAN BAXTIYOR

I

Bolalik kunlarimda,
Uyqusiz tunlarimda,
Ko‘p ertak eshitgandim,
So‘ylab berardi buvim.
Esimda o‘sha damlar:
O‘zi uchar gilamlar,
Tohir-Zuhra, Yoriltosh,
Oyni uyaltirgan qosh.
O‘t bog‘lagan qanotlar,
Beqanot uchgan otlar,
Baxtiyor bilan Oygul,
Qiz bo‘lib ochilgan gul,
So‘ylaguvchi devorlar,

Bola bo‘p qolgan
chollar...
Buvimning har qissasi,
Har bir qilgan hissasi
Fikrimni tortar edi,
Havasim ortar edi.
Tinglar edim betinim,
Uzun tunlar yotib jim,
Seza olardim kuchin,
Ko‘pi yolg‘on, ko‘pi chin.
Ammo, Oygul-Baxtiyor
Ertagini, u takror
Qilar edi har kechin.

II

Jambil degan tomonda,
Juda qadim zamonda,
Qullar isyon qildilar,
Jangga kirib qo‘shinlar
Urushib oyu kunlar,
Dunyoni qon qildilar.
Tinchlik tugab och elda,
Mamlakat qoldi selda.
Dahshat ichra yonib xon,
Har tomon qildi farmon.
To‘xtamay dovul qoqdi,
Maydonlarga o‘t yoqdi.

O‘z holiga qilib or,
Tikib qator-qator dor,
Ko‘zlariga to‘lib qon,
Zambaraklar bo‘shatdi,
Tani zaharga botdi.
Jambil eli ko‘p zamon
To‘polon bo‘lib yotdi.
Bir g‘azab ichra joni,
Jambilning zolim xoni
Kechar elning qonida,
Qalbida zo‘r tugunlar.
Qullarning isyonida

O'tardi oyu kunlar.
Qonga g'arq bo'lib tunlar,
Chayqar og'riq boshini,
Ochlar to'kib yoshini.
Olishardi kun-u tun;
Yalang'ochlar ham butun
Berardi maydonda jon –
Talab qilib haq va non.
Aslo qo'rqmay o'limdan,
O'ch olardi zulmdan;
Sira qilmay andisha
Chopardi qo'lda tesha:
Birovi ushlab kosov
Savalardi kelsa yov.
Boltasi bor birining –
O'lim kelmas unga teng

Agar duch kelsa shu choq,
Ag'darardi bo'lsa tog'.
Cho'ri bo'lgan otinlar,
Qul atalgan xotinlar,
Kumushday oppoq soqol
Ko'kragini bosgan chol,
Yosh go'daklar, juvonlar,
Navqiron pahlavonlar
Jon olardi berib jon.
Va qancha-qancha qurbon
Yotar edi qoq yerda,
Tanlari burda-burda.
O'tib yuzlab-minglab yil,
Bunday tarixni Jambil
Ko'rmagandi umrda...

III

Isyonchi keksa Darxon
Qullarga boshliq edi.
Qizi Oygul yutar qon,
Ko'zlari yoshli edi.
Ota-bola ikkovlon
Qullar uchun berib jon,
Xonni o'ldirmoq uchun,
Ko'tarib elning kuchin
Kezardilar isyonda,
Ming alam, ming fig'onda.
Isyon bostirilgan kun,
Darxonni qilib tutqun
Saroyga keltirdilar.

Yasov tortib qo'shinlar
Savlat bilan turdilar.
So'ng zolim xonga ular
Tanitdilar Darxonni:
«Shu boshlagan isyonni,
Shudir Darxonning o'zi,
Mana bu Oygul qizi...»
Tikilardi zolim xon.
Tikilar edi Darxon.
Yondirguday jahonni,
Qul qilguday har jonni
O't bor edi ko'zida,
Zo'r talvasa yuzida.

Va xon tashlab ko‘z qirin
So‘radi birin-birin:
«Qani so‘ylagil, Darxon,
Ne foyda berdi isyon?
Kimlar o‘ldi, kim omon?»
Darxon so‘z boshlab dedi:
«Men va qizimdan boshqa
O‘lmagan qul qolmadi,
Kirib shunchalik yoshga
Ko‘rmovdim shuncha
qonni,
Shuncha zor-u fig‘onni.
El xon-u monin butkul
Sen o‘t yoqib etding kul.
Jambil edi bir bo‘ston,
Qilding uni go‘riston.

Senday qonxo‘r zolimdan
Qolmasin deb biror zot,
Bosh ko‘tardik, zulmdan
Bo‘lmoqchi edik ozod.
Lekin bu gal bo‘lmadi,
Ammo tilak o‘lmadi:
Bir kun sani yiqarmiz
Va qabrga tiqarmiz».
Xon qovog‘ini uydi,
Bulutlar yomg‘ir quydi,
Yalang‘ochlab qilichni
Qulning bo‘yniga soldi:
Boshi ketgan qush kabi
Darxon tipirlab qoldi,
Yerlar qonga bo‘yaldi.

IV

Imo qildi zolim xon,
Saroy bo‘sh qoldi shu on.
Qulning go‘zal qiziga
Yaqin keldi, yuziga
O‘lgundayin tikildi.
Qizning oldida bu xirs
Ko‘rsatib yovvoyi xirs
Yerga qadar bukildi,
Ko‘zida hiyla kuldi:
«Cho‘ri qiz, endi menga
Xotin bo‘lursan, dedi.
Hashamatli saroyda
Otin bo‘lursan» dedi.

Qiz jivirlab, badani –
«Sevmayman, –
dedi, – sani
Yo‘q. Bo‘lmasman,
o‘ylama
Bunday so‘zni so‘ylama.
Sen otamdan ayirding,
Qanotimni qayirding.
Qo‘zg‘olon qilib o‘lgan
Shuncha qullar nomidan
Nafratim bordir sanga.
O‘zing o‘ylab ko‘r tanga:
Sen odam emas-ku san,

Hayvondan ham
past-ku san.
Xotin bo'lasman aslo,
Kelsa boshimga balo,
Uni sendan ko'rarman,
Doim qarg'ab yurarman.
Taqdirim yor bo'lsa-yu,
Fursat qulay kelsa-yu,
Seni agar o'ldirsam,
Taningga xanjar ursam,
Dunyoda eng baxtiyor
Odam bo'lardim nomdor».

Zolim xon xo'p tutaqdi,
G'azab o'tida oqdi.
Quturib qahri keldi,
Ilonday zahri keldi.
Jahliga chidolmayin,
Hyech so'z deya
olmayin.
Jallodlarni chaqirib,
Yirtqichlarcha baqirib,
Undan o'chini oldi,
Qizni zindonga soldi,
Bir yomon o'yga toldi.

V

Zolim xon saroyida
Keksa bir qul bor edi.
Kuni o'tar qayg'uda,
Har narsadan xor edi.
Uni derdilar Tarlon.
O'ldirilganda Darxon
Toqati hech qolmadi,
Aslo chiday olmadi.
U qaynagan qonini,
Faryod chekkan jonini,
Qo'ymoqqa topmadi joy,
Xira bo'ldi ko'kda oy,
U go'yo bir buyuk tog' –
Yuzida ming yillik dog'

Chunki zindon tagiga
Tashlangan bizning
Oygul
G'ash solar yuragiga,
Azoblar uni butkul.
Bu zolim xon Oygulni
O'ldirar deb albatta,
Qayg'usi edi katta.
Axir u topdi yo'lni:
Uyquga ketganda xon,
Oygulni qutqarmoqqa
Qattiq qasd qilib
Tarlon,
Yo'l soldi zindon yoqqa.

VI

Bordi-yu, arqon soldi,
 U zim-ziyo chuqurdan,
 Qabrday qo'rqinch o'rdan
 Oygulni tortib oldi.
 Butun atrof qop-qora,
 Shunday mudhish tun ora
 Oygul bilan qul Tarlon
 Bo'ldilar yo'lga ravon.
 Ikkovi ham jim edi.
 Axiri Tarlon dedi:
 «Qizim, seni zolim xon
 O'ldirajak beomon.
 Men seni qutqarmoqqa
 Olib keldim bu yoqqa.
 Faqat ne ham qilardim,
 Nima qila bilardim?
 Men ham qulman,
qanotim
 Senikiday qirqilgan,
 Menga ham o'sha zolim
 Qilar ishini qilgan,
 Shuning uchun o'ch olib
 Bu ishini buzaman.
 Seni sandiqqa solib
 Daryoga oqizaman.
 Agar o'lmasang, birov
 Suv bo'yida qilib ov

Senga duch kelib qolur,
 Suvdan chiqarib olur.
 Bir kuningni ko'rarsan,
 O'ynab-kulib yurarsan!»
 Azob ichra yonar jon,
 Qora kunda qul Tarlon
 Qizga qayg'udosh keldi;
 G'amiga yo'ldosh keldi.
 Qoni qochib yuzidan,
 Qizning qora ko'zidan
 Yomg'ir kabi yosh keldi,
 Sekin tushdi sandiqqa,
 Sandiq ham tiqqa-tiqqa
 Bo'lib, Oygulni oldi –
 Xipcha beli buraldi.
 Tarlon yana non soldi.
 Non demaki, jon soldi.
 Atrofga ko'z tashladi,
 Sandiqni daryo tomon
 So'ngra sudray
boshladi,
 Uyquda edi har yon,
 Suvga tashladi uni.
 Oygul ham oqib ketdi
 Va qulning yuragini
 O't bo'lib yoqib ketdi,
 Bir chaqmoq chaqib ketdi.

VII

Uyqudan uyg'onib xon
Oygulni so'ramadi.
Zindonga tashlangan jon
Ne bo'ldi ham demadi,
Ichdan sevinib Tarlon
Yurarkan u yon-bu yon,
Hyech narsadan bexabar
Ko'zi ko'r, qulog'i kar
Bo'lib ko'rinar edi;
Tinmay urinar edi.
Tinchlik edi saroyda,
Qiz bo'lsa katta soyda,
Suv yuzida betinim

Oqib borar edi jim.
Oygul shu xolda uch oy
Muttasil oqib bordi.
Qancha dara, qancha soy,
Uni uzatib qoldi.
Lekin hech kim tutmadi,
Hyech bir savdo o'tmadi
Va faqat tugab noni
Picha qiynaldi joni.
O'rtanib alamidan,
Shu holda ketib bordi.
Axiri Jarjon degan
Bir yurtga yetib bordi.

VIII

Jarjonning dalasida,
Daryoning yoqasida,
Bir chol o'tin terardi,
Doim shunda yurardi.
U bir kun juda hordi:
Ozgina tin olgali,
Bir oz erkin qolgali
Daryo labiga bordi.
Va shu choqda qari chol
Bir narsa ko'rib qoldi.
Hovliqib bo'ldi xushhol,
Qaqqayib turib qoldi.
U yo'q edi o'zida:
Bir sandiq suv yuzida
Lopillab kelar edi,

To'lqinda yelar edi.
Olmayin ikki ko'zin,
Yechina solib darhol
Sandiq ketidan o'zin
Daryoga tashladi chol.
Birpasda tutib oldi.
Qirg'oq sari chiqardi.
Sandiqni ochmoq uchun
Sarf etdi butun kuchin.
Sira ocha olmadi,
Toqati hech qolmadi.
Eng so'ngra o'roq soldi,
Teshdi-yu, hayron qoldi:
Eski sandiq ichida
Bir qiz ko'rinar edi.

Unda qiynalib juda
Hadeb urinar edi.
Soddaning tili qotdi,
U o'zini yo'qotdi,
Og'ir bir o'yga botdi:
«Ehtimolki, bu qiz bir
Savdogarning qizidir.
Ehtimolki, bir suqsur,
Bir parining o'zidir.
Cho'kib balki kemasi,
Bu qiz ketgandir oqib,
Daryo bo'ylab ulaqib;
Ehtimol, bir onasi
Qolgandir bag'rin yoqib.
So'ylasang-chi, hoy odam,
Nega hech urmaysan
dam?»

Deya chol qizga aytdi,
Oyguldan javob qaytdi:
«Agar sandiqni yorsang,
Omon-eson chiqarsang,
Sening qizing bo'lurman,
Juda ham boy qilurman».
Tashvishga solib bu hol
Juda hayron qoldi chol,
Lekin hech ishonmadi,
Ko'ngli gapga qonmadi.
«El oldida ochay, – deb,
Yomon bo'lsa qochay», –
det
Sandiqni ko'ngli sodda,
Bozorga olib ketdi,
Kun bo'yi tergan hamma
O'tini qolib ketdi.

IX

Bozorda qari cholni
O'g'ri deya tutdilar.
Ura-sura sho'rlikni
Podsho sari eltdilar.
Podsho ham g'azab bilan
«Bu nima?» deb so'radi,
Soqchilar bir gap bilan
Atrofini o'radi.
Cholning tili tutildi,
Qo'rqdi, o'pkasi to'ldi.
Sekin: «bilmayman» dedi,
Bo'zday oqargan edi.

So'ng podsho qilichini
Yalang'ochlab bir soldi,
Bechora cholning tani
Shu on bekalla qoldi.
Qo'shinlar pitirlashib
Sandiqni tez ochdilar,
Jonli bir narsa ko'rib
Tura-tura qochdilar.
Sandiqdan bir jonivor
Qomatini ko'tardi,
Chinordayin bo'yi bor,
Odamga o'xshar edi...

C'ho'llarda yashar edi,
Qirlardan oshar edi.
Qalbida ming turli dog',
Ko'z yoshi bulog'-bulog'.

Suv yoqalab borarkan,
Har tomonga qararkan,
Baliq ovlab daryoda
Yurganlarga yo'liqdi.
Shu choqda uning sodda
Ko'ngli bir oz to'liqdi:
«Jinday, non bormi?»

dedi.

Baliqchi tanti edi:
«Yo'qdir berar nonimiz,
Lekin kuyar jonimiz.

Mayli, shu safar to'rga
Chiqqanin ol o'zingga.
Uzun umring bor bo'lsin,
Bola, baxting yor
bo'lsin».

Rozi bo'ldi Baxtiyor
Va toleiga shu bor
Jayxun ilinib qoldi,
Ulkan baliqni oldi.
Ikki ho'kizga ortib,
Oldindan o'zi tortib,
Uyga tomon yo'l soldi,
Baliqchi kulib qoldi.
Hovliqib tolib keldi,
Uyiga olib keldi.

XII

Ota, dedi u darhol
Hozir bo'ldi qari chol.
Va ota-bola ikkov
Baliqqa soldilar dov.
Otasi pichoq oldi,
O'g'li oybolta soldi.
Baliq qornin yorganda,
Pichoq belga borganda
Chol birdan cho'chib
qochdi,

Baxtiyor g'azab sochdi.
Baliq qornida shu on
Tebranib u yon-bu yon
Oygu ko'zini ochdi

Va Baxtiyorni ko'rdi,
Boshiga qon yugurdi.
Qora ko'zlari yonib,
Bir muhabbat uyg'onib
Qalbi jizillab qoldi,
Qizardi, begap qoldi.
Tanasini qurshab o't,
Qip-qizil, misli yoqut,
Titraguvchi lab qoldi.
Hayronlikda
ko'p zamon,
Jim qoldilar uchovlon.
Oxirida qiz turib
Ularga ta'zim qildi,

Cholga qarab egildi.
Ular yaqin keldilar,
Kim ekanin bildilar.
Oygul: «Non bormi?»
dedi.

Podachi tanti edi:
«Nonimiz yo‘qdir bilsang,
Ozgina sabr qilsang,
Baliqni pishirarmiz,
Birgalashib yeyarmiz».
Oygul unga, xo‘p, dedi,
Cholga gapi ko‘p edi:
«Ota, qabul qilsangiz
O‘g‘lingizga tegayin.
Siz har narsa desangiz
Men bo‘ynimni egayin».
Chol dovdirab
hang-u mang,
Javobiga qoldi tang:

«Qizim, bizda hech
pul yo‘q
Mol-u dunyo butkul yo‘q.
Qandayin to‘y qilamiz?
Seni nima bilamiz?»
«Men dunyo
so‘ramayman
Boy odamga bormayman
Siz xohlasangiz agar
Boshingizga to‘kay zar..
Chol rozi bo‘lgan kabi
Hyech bir narsa demadi.
Baxtiyorning yuragi
Gupillab urar edi.
Bu ajib uchrashuvdan
Barcha xursand edilar.
Jayxunni qaynoq suvdan
Olib birga yedilar.

XIII

Kech ham kirdi.
Dala, cho‘l
Tumanga botdi butkul,
Chol darrov cho‘kib yotdi,
Baxtiyor bilan Oygul
Suhbatida tong otdi.
Qullarning isyonidan,
O‘lganlarning qonidan,
Otasi solgan firoq
Bag‘rini yoqqanini,

So‘zlab chiqdi u uzoq
Sandiqda oqqanini.
So‘zladi zolim xondan,
Ertak aytdi Jarjondan,
Baliqqa yutilganin,
To‘rlarga tutilganin,
Mol-u dunyoni demay,
Podsholarni xohlamay,
Podachini deganin...
Uzoq eldan kelganin,

No'zlab o'ltirdi Oygul
Ochilib misoli gul,

Shodligidan Baxtiyor
Qarardi takror-takror.

XIV

Oygul daryoda baliq
Qornida yotganida,
Ikki katta halqalik
Gavhar topuvdi unda.
Qadrini bilgan edi,
Ehtiyot qilgan edi.
Tongda u yo'qlab cholni,
Arz etdi ushbu holni.
Chol o'zini unutdi.
Oygul gavharni tutdi:
«Mana buning birini
Bozorga sotib keling.
Bilib uning sirini
Oltunga botib keling».
U bozorga jo'nadi,
Yursa yo'li unadi.
Chol ushlagancha gavhar
Bozorda yurar ekan,
Xaridor so'rar ekan,

Bitta katta savdogar
Xabardor bo'lib qoldi,
Cholga yopishib oldi.
Gavharga changal soldi,
Bir sandiq oltin berib,
Cholni jo'natib qoldi.
U ham tezgina erib
Susambilga yo'l oldi.
Lekin usta savdogar
Deyar edi har safar:
«Baxtim yor bo'lib agar
Yana bitta shundaqa
Topolsa edim halqa.
Yetti iqlimning boji,
Boji bilan xiroji,
Qimmatiga sotardim
Bir umr yeb yotardim».
Shuning uchun ko'p xijil
Kezar edi elma-el.

XV

Yana kunlardan bir kun
Oygul cholni chaqirdi,
Tag'in bir xalqa berdi.
Chol o'zida yo'q butun.
Bozor tomon yugurdi.

Duch kelib u savdogar
Yana so'radi gavhar.
Chol bor dedi, u bu bor
Edi jazman xaridor.
Cholni qo'ymay holiga,

Olib chiqib xoliga,
Ikki sandiq oltinni
Naqd berib oldi uni.
Oltinni otga ortib,
O'zi kuchanib tortib,
Susambilga boshladi,
Devday qadam tashladi.
Oltinlarning barini
To'plab, yosh-u qarini
Chaqirib go'zal Oygul,
Yashnab misoli bir gul,
Baxtiyori yonida,
Otash yonib qonida
Kattakon kengash ochdi,
Lablaridan dur sochdi.
Susambil tarixidan,
Ezilganlar holidan,
Podsholarning zulmidan,
Xo'jalarning molidan
So'zladi juda uzoq.
Oxiri dedi: «Biroq,
Bu hol uzoqqa ketmas,
Orzular beiz bitmas,
Susambilda biz yangi
Bir dunyo qurmoqchimiz.
Har kambag'al ko'makchi
Bo'lsin sodiq soqchimiz.
Bunday bir yurtni faqat
Ezilganlar qururlar.
So'ng ular qavat-qavat
Soz uylarda tururlar».

Bu so'z yosh-u qariga
Mos bo'lib tushdi juda.
Ertasi to'da-to'da,
Guras-guras bo'lib el,
Kela berdi bog'lab bel.
Xotinlar, yosh bolalar,
Barcha amma-xolalar.
Kela berdilar ishga.
Oygul yangi turmushga
Boshlab, osh-u non berdi,
Jonsizlarga jon berdi.
Yetimlarga parvarish,
Yesirlarga haq va ish;
Bolalarga saroylar,
Go'zal ozoda joylar.
Har qadamda bir bo'ston,
Har yerda bir guliston.
Ellar uchun chaman bog',
Har yerda qaynar buloq
Bino qildi kunma-kun,
Har kun bir go'zal yakun.
Jinday fursat ichida,
Kunning erta-kechida,
Har yondan yela berib,
El chuvab kela berib,
Million odam to'plandi,
Borgan sari ko'plandi.
Kambag'al va qullarning
Jonidan sevgan yeri
Susambil jannatga teng
O'lka bo'ldi oxiri.

Ozod edi bunda ish:
Bu o'lkada har yemish
Og'ochlarda pishardi.

Tanlarga yaqin quyosh,
Bolalarga usti-bosh
Gulzorda yetishardi.

XVI

Oy deganda yuzi bor,
Kun deganda ko'zi bor,
Go'zal, dono Oygulni –
Bu barno bahor gulni
El sevar edi jondan.
Oygul himoyasida,
Baxtiyor soyasida
Susambilda erkin, shod,

Yashar edi xaloyiq.
Uni butun odamzod
Xayol qilishga loyiq.
Oygul o'z o'lkasini
Saqlardi tinch, saranjom,
Soqchilar sevib uni
Kerak bo'lsa berar jon.

XVII

Susambil soqchilari
Chegarada bir qari
Cholni tutib oldilar
Va shubhada qoldilar.
Qalandarga o'xshardi,
Lekin yomon yurardi.
Xo'p qora edi ichi.
Qalandar kiyimida
Bo'lsa hamki, qilichi
Ko'rinardi shimida.
Uni mahkam tutdilar,
Oygul sari eltdilar.
Oygul bilan Baxtiyor
Adolat aylab shior
Qildilar uni so'roq,

Podsholardan yaxshiroq.
Ul ham sekin Jarjonda
Zo'r podsho ekanini
So'zlab berdi va qonda
Yetilib o'sganini.
So'ngra arzi-holini,
Boshladi savolini.
Chol ko'p narsa o'yladi:
Ko'lga tushdim tayin, deb,
Oygulni aldayin deb,
Faqat yolg'on so'yladi.
U dediki: «Bir kunga
Muhlat olgan yorimni
Qo'ldan berdim va unga
Qurbon qildim borimni.

Yerga otdim torimni,
Tutaqtirib zorimni,
Misoli bir qalandar
Izlab keldim darbadar.
Sen meni demasmisan?
Oygulim emasmisan?»
Ko'zida hiyla kuldi
Va yolg'ondan bukildi.
Xaloyiq shu asnoda
Yig'ilib to'da-to'da
To'planib qolgan edi.
Podsho ko'zi qon edi.
Shunda chiroyli Oygul,
Yashnab misoli bir gul,
Undan bir so'roq qildi,
Tarashaday qoq qildi:

«Necha xotiningiz bor?
Rostini ayting, zinhor?»
«Qirq xotin
bordir menda»
Dedi beor, sharmanda.
El qah-qahlab yubordi.
Zolim podsho shu damda
Fikrini qonga qordi.
Qilichini chiqardi,
Oygulga qarab bordi.
Ammo xaloyiq shu dam
Uni tutdilar bardam.
O'tmasdan jindayin zum
Og'ziga tiqdilar qum.
Zolim podsho shu zamor
Qabrga bo'ldi mehmon.

XVIII

Oygul ko'ngli beg'ubor
Hurlikni aylab shior,
Ham yo'ldoshi, ham yori,
Yonida Baxtiyori,
Yasharkan Susambilda,
Qayg'u yo'q ekan dilda,
Jambilni o'ylar edi,
Qul cholni so'ylar edi.
Qullarning qasosini
Olurman deb ahd qilgan,
Xonlikning asosini
Buzurman deb jahd qilgan,
Isyon quchog'idagi

Chog'larini eslardi.
Gunohsiz qalbidagi
Dog'larini eslardi.
Ziyoda bo'lib dardi
Ko'z oldidan o'tardi:
Och qullarning isyoni,
Jambilning qonxo'r xoni.
Otasining qilichda
Tirqirab qolgan qoni.
Ko'kka chiqib fig'oni
O'tday tutashib ichda...
Eng so'ng Oygul,
Baxtiyor

Qildilar shunday qaror:
«Jambilga o't ochamiz,

Xonning qonin
sochamiz».

XIX

Oygul turib erta tong
Qo'shinlarga urdi bong.
Soqchilarni uyg'otdi,
Boshliqlarga so'z qotdi.
Qurollarni oldirdi,
Karnay-surnay chaldirdi.
Bir nafasda qo'shinlar
Saf tortib yig'ildilar.
Qirq kunlikka osh va non,
Otlarga beda va don,
Qo'shinlarga kiyimlar,
Dori-darmonlar, yemlar
Oldirib go'zal Oygul,
Yashnab misoli bir gul,
Baxtiyorni Susambil
Yurtiga ko'tarib bosh,
Shu kun berdi yurtga osh.
Qo'shin boshida o'zi,

Charaqlab qora ko'zi,
Mardlar singari Jambil
Tomoniga boshlab yo'l,
To'p bo'shatib jo'nadi.
Yo'lma-yo'l va
ko'lma-ko'l
Manzillarda tunadi,
Yana turib jo'nadi.
Go'zal, chaman
bog'lardan
Qush bo'lib uchib o'tdi,
Osmon bo'yi tog'lardan
Burgutday ko'chib o'tdi.
Qancha qurg'oq
cho'llarni,
Daryolarni, ko'llarni
O'ta-o'ta oxiri
Jambilga yaqin bordi.

XX

Jambil xoni rohatda,
Ishratda, farog'atda
Yashar ekan Jambilda,
Ne bordir Susambilda
Sira ham bilmas edi.
Kecha-kunduz mast edi.
Oygulni bandi zindon

Qilgan chog'idan buyon
Xabar olmagan edi.
Esga solmagan edi.
Qul qizini zindonda
Chirib ketgan deb o'ylar
Va lekin har zamonda
Husnidan ertak so'ylar.

Maqtab go'zal Oygulni,
Qarg'ardi Darxon qulni,
Tarlon bo'lsa Jambilda
Ming armon bilan dilda
Hamon qul yurar edi,
Qattiq kun ko'rar edi.
Oygulning ahvolidan,
Susambilning holidan
Xabardor edi o'sha.
Unga qayg'u bilan zor,
Yuz haqorat, ming ozor
Hamdam edi hamisha,
Susambilga qochmoqni,
Xonga urush ochmoqni
U xayol qilar edi.
El buni bilar edi,
Chorasiz yurar edi.

Shu choq minglab
qo'shini
Bilan Oygul yo'l bosib,
Uxlamay kuni-tuni,
Har yerga yalov osib,
Kelar edi duvillab,
Bo'ron kabi guvillab.
Daryolarning ustidan
Uchib o'tgandi oti,
Qushday sirg'anib
suvdan
Yozilardi qanoti.
U to'xtamay yo'l bosdi,
Huv deganda cho'l bosdi,
Bir oqib ketib keldi,
Jambilga yetib keldi.

XXI

Yashnab misoli bir gul,
Yer-ko'kni ovozi
Tutib kelganda Oygul,
Jambilning darvozasi
Ochilmadi. Shunda ul
Darg'azab qilich soldi,
Darhol qaytarib oldi:
Qulflar sharaq-sharaq
O'ynab ochilib ketdi,
Zulfinlar xuddi tuproq
Bo'lib sochilib ketdi.
Otlarning tuyog'ida

Darvozalar bo'ldi kul,
Har to'p qo'ygan chog'ida
Saroylar qulab butkul
Zo'r qo'shin kirib bordi.
Savalab urib bordi.
Jambilning xon, beklari
Quyvon bo'lib qochdilar.
Chuqurlar, g'orlar sari
Quchog'ini ochdilar.
Soqchilar zolim xonni,
Bu ajoyib hayvonni,
Og'ilda ushladilar,

O'lguday mushtladilar.
Ranggi bo'lsa ham samon
Past kelmas edi hamon.
Butun el qah-qah soldi,
Xon sharmanda, uyaldi.
El turib shu choq:
«Oygul!
Xonni o'ldir!» –
dedilar –
«Butun yurt va barcha el
Sendan ushbuni tilar».
Oygul el talabini
Qilib o'ldirdi xonni,

Bu ajoyib hayvonni.
Qilich solib bo'g'ziga,
Qo'yib to'pning og'ziga
O'qqa qo'shib ko'chirdi;
Osmonlarga uchirdi
Va kul qilib tushirdi.
Endi eski qul Tarlon,
Oygulga to'g'ri keldi,
Sevinganidan shu on
Oyog'iga yiqildi.
Oygul ko'tarib oldi,
Tarlon ko'rishib qoldi.

XXII

Qul Tarlon shodligidan
To'xtolmadi yig'idan.
Barcha hayron edilar.
Ular kelib Oygulga:
«Bizlarni Susambilga
Olib ketgin, – dedilar. –
Bu xonlardan kuydik ko'p,
Beklardan o'rtandik xo'p,
Biz Jambilda turmaymiz,
Bu yerlarda yurmaymiz.
Bizni qo'sh o'z elingga,
El bo'lamiz biz senga...»
Oygulga alamini,
Barcha chekkan g'amini
El aytib yig'lar edi,
Sel qaytib yig'lar edi.

Oygul nazar tashladi,
Shunday bir so'z boshladi:
«Zolim xon quchdi o'lim,
Endi sizga yo'q zulm.
Tinch, osoyish yasharsiz,
Va bekoyish yasharsiz.
Susambilni qo'yinglar
Va Jambilni suyinglar,
Siznikidir tuprog'i,
Sizniki tosh-u tog'i.
Xon bo'lmasa Jambilda
Qayg'u ham
bo'lmas dilda.
Mana bu ota Tarlon
Hammangizga
bosh bo'lur,

SEMURG‘

(*Parizod va Bunyod*)

I

Carvi qomat Parizod
O‘sdi g‘amlardan ozod,
Bahor yanglig‘ ochildi,
Gullar kabi sochildi.
Chiroyidan ovoza
Elga tarqaldi toza.
Har yerga doston bo‘ldi,
Dostonga bo‘ston bo‘ldi.
Ko‘rmaganlar ko‘rishni,
Ko‘rganlar o‘ltirishni
Qilar bo‘ldilar orzu.
Barcha toshu tarozu
Shu gapni o‘lchar bo‘ldi;
So‘zlar oltin-zar bo‘ldi.
Shaydolar ko‘p beqaror,
Yigitlar bo‘ldilar zor.
Tun keldi-yu shom ketdi,
Uyqudan orom ketdi.
Hamma bo‘lib xaridor
Qizidi katta bozor:
Elchilar yog‘ildilar,
Katta g‘avg‘o qildilar.
Lekin u odam sevmas,
Doim o‘zi bilan mas.
Eldagi navqironlar,
Navqiron pahlavonlar

Unga aslo yoqmaydi,
Oshiqlarga boqmaydi.
Yuragida sevgi yo‘q:
Qalbi marmarday sovuq.
U odamlik qarzini,
Sevguvchining arzini
Olib orqaga tashlar.
Shuncha-shuncha otalar
Eshigida so‘nadi.
Otashdan kul unadi.
Bahri ochilmaydi hech,
Chehrasi kulmaydi hech.
Elchi bo‘lib kelganlar,
Qizning sirin
bilganlar,
Noumid qaytadilar,
Mardumga aytadilar,
Xalq ichida Parizod
Chiqaradi yomon ot.
O‘z qizidan pushaymon
Bo‘lib shuning uchun xon
Kecha-kunduz o‘ylaydi,
Yoz bilan kuz o‘ylaydi:
«El rasmini qilmagan
Sevgi nima bilmagan,

Qari qizni netayin?
Chiqib qayga ketayin?
Qaylarga urayin bosh?
Buncha sovuq, bag'ri tosh
Qizni qaydan yaratdim?
O'zimni o'tga otdim.
Men nimaga yarayman,
Yurtga qanday qarayman.
Boshimga bu Parizod
Balolar keltirdi bot».
Qizini chaqirib xon,
Shunday boshladi fig'on:
«Eshit, qizim Parizod,
Chiqaribsan yomon ot.
Sening bag'ring

tosh emish;

Ko'zlaring beyosh emish;
Aslo sevmas emishsan,
Erga chiqmam,
demishsan.
Men malomatga qoldim,
Zo'r qiyomatga qoldim.

Sening yomon dostoning
Meni tuproq bilan teng
Qilib uyatga qo'ydi,
Meni bepichoq so'ydi.
Qizim, men ham qaridim,
Go'rga tomon doridim.
Yoshim yetmishga bordi,
Soqol-sochim oqardi.
Yurak bag'rimni o'yding,
Meni nomusga qo'yding.
Otangga berma azob,
Azobga qolmagan tob
Tosh yuraging yumshasin,
Eshitsin qalblar sasin.
Otang hurmati uchun
Ko'rsat

mardlikning kuchin:

Kel, birovga ko'ngil ber,
Bir yigitga deb gul ber.
Bir oz andishaga bor,
Meni g'avg'odan qutqar!»

II

Parizod o'ylab qoldi,
Ko'p uzoq begap qoldi.
«Mayli, – dedi, u xonga,
Bir umid solib jonga. –
Yolg'iz bir shart
qo'yaman,
Bajarganni suyaman.

Hovlida bor zo'r chinor,
Chinor emas, u bir dor.
Biladi juda ko'p sir,
Yashar yuz yil – bir asr.
Yoshi ko'pga ketadi,
Boshi ko'kka yetadi.
O'lkaga jar solaman,

Yerlarga zar solaman.
Shartim shuki, ot bilan,
Go'yoki qanot bilan.
Shu chinorga chiqqanga,
Chiqib uni yiqqanga.
So'zsiz xotin bo'laman.
Go'zal otin bo'laman.
Barcha qarshimdan o'tsin,
Mard o'zini tanitsin,
Agar shunda ham qalbim
Yumshamasdan qolsa jim,
Uzib olib otarman,
Qassoblarga sotarman».
Shunday degach Parizod,
Xon bo'ldi poyonsiz shod.
Jarchilar chorlatdi,
Har biriga so'z qotdi:
«Yurtga xabar beringiz,
Aytingiz har biringiz
Xon qiziga xaridor,

Parizod husniga zor
Bo'lganlarga baxt kuldi,
Birgalashib taxt kuldi.
Qo'rqmasdan kela bersin,
Baxtini bila bersin.
Sharti shulkim, ot bilan,
Go'yoki qanot bilan,
Zo'r chinorga chiqqanga,
Chiqib uni yiqqanga.
Parizod xotin bo'lur,
Bir go'zal otin bo'lur.
Ayting, har bir mard
kelsin,
Har bir mard bedard
kelsin.
Sinasin o'z baxtini,
Baxti qo'llasin uni.
Ko'rganlar olsin darmon,
Ko'rmagan qilsin armon».

III

Har yoqqa xabarchilar –
Tili uzun jarchilar,
Chopa-chopa ketdilar,
Bozorlarga yetdilar.
Karnay, surnay chaldirib,
Suyunchilar oldirib,
Qildilar katta e'lon,

Xabarlar ketdi har yon.
Xonning xabarin olib,
Hamma birdan qo'zg'alib,
Zo'r shov-shuv
bo'lib qoldi,
Yurtga gap to'lib qoldi.

Ilonday chirmashganlar,
Chirmashib tirmashganlar
Yana qaytdilar ketga,
Chiqa berdilar chetga.
Qancha suluv arg‘umoq,
Yiqilib bo‘ldi cho‘loq.
Qancha-qancha

chavandoz

Bo‘ldi tuproq bilan soz.
Ko‘plarning beli sindi,
Ko‘plarning umri tindi.

Kunlar o‘tdi va ammo
Hal bo‘lmadi muammo.
Zo‘r chinorga chiqmoqqa,
Chiqib uni yiqmoqqa
Hyech kim erisholmadi,
Jumboqni yecholmadi.
Kelganlar bo‘lib hayron,
Ko‘plar bo‘lib
pushaymon,
Bir-bir tarqab ketdilar,
Manzillarga yetdilar.

VI

Bu hollarni ko‘rib xon,
Yutdi laxta-laxta qon.
Parizod xunob bo‘ldi,
Xunobu betob bo‘ldi.
Qiz berganni qarg‘ishlab,
Peshonasiga mushtlab,
Yana axtarib chora,
Xon o‘rtandi tobora.

Odamlarni chaqirdi,
O‘t ichida baqirdi:
«Bu maydonga kirmagan,
Bizning shartni bilmagan,
Ayting, yana kim qoldi?»

Hamma odam jim qoldi.

Og‘ir o‘yga botdilar,

Oxir shuni aytdilar:

«Yolg‘iz bir Bunyod

qoldi,

O‘sha bir beot qoldi.
U bir cho‘pon bechora,
Bu ishga topmas chora.
Parizodga teng bo‘lmas,
Kiyimiga yeng bo‘lmas.
Chinorga chiqolmas ham,
Chiqolmas, yiqolmas
ham».

Xon hech quloq solmadi,
Pisandiga olmadi:

«Bu gaplar bari bekor,
Bu bilan hech bitmas kor.
Qayda bo‘lsa ham

Bunyod,

Topib keltirilsin bot!

Men otimni beraman,

Qanotimni beraman.

Agar chinorga chiqsa

Va chiqib uni yiqsa,
Ahmoq, bees bo'lsa ham,
Moxov va pes bo'lsa ham,
Mening qizim Parizod,
Unga xotin bo'lur bot».
Bunyodni tog' tagidan,
Daryoning etagidan
Topib keltirdilar bot,
Xon berdi noiloj ot.
Zo'r chinorga qarandi,
Ichida bir g'ash yondi.
Tanini qurshab o'tlar,
Chinor shoxi bulutlar
Orasida ko'rindi.
Bunyod fikr surindi.
Yonidagi uchqur ot,
Chiqarib bir zo'r qanot,
Ko'kka qarab kishnadi.
Butun atrof xaloyiq
Bilan to'lib ketdi liq.
Hayot umri qurib, xon
Tikilar edi hayron.
Ne bo'larkin, der edi,
Zahar-zuqqum yer edi.
Talvasada Parizod,
Chekar edi fig'on, dod.
Bunyodga g'ayrat kirdi,
Yuragiga dard kirdi:
Yurib bahodirona,

Otga mindi mardona,
Qattiq bir qamchi soldi,
Yolg'on emas, chin soldi.
Ot yashinday qo'zg'aldi,
O't singari yo'l oldi.
Bulutlar orasida,
Osmonning qorasida,
Yozib borib qulochin,
Go'yo bir buyuk lochin
U chinorga o'tirdi,
Go'yoki o'qday urdi,
Chinor tomiri bilan
Ko'kargan yeri bilan
Qo'porildi guvillab.
Shamol kabi uvillab
Zo'r shoxlar yerga ketdi,
Tomir osmonga yetdi.
Yer uzra tushib Bunyod,
Bo'lib dunyo-dunyo shod,
Go'zal duldur otida,
Otining qanotida.
Ko'zlarida zo'r yog'du,
Kulib turar edi u.
Ko'rsatguvchiga zo'r ish
El so'zlar edi olqish.
Yurak yorilguday xon
Xursand edi bepoyon.
Parizod bo'lib behol,
Turib qolgan edi lol.

VII

To'y bo'ladi deya el,
Bosa berdi go'yo sel.
Barcha shoshilar edi,
To'y deb oshiqar edi.
Qotib qolgan Parizod
Oldiga keldi Bunyod.
Sekin qo'lin uzatdi,
Qalbiga zo'r tosh otdi.
Parizod bir emrandi,
Qosh-qovog'i chimrandi:
«To'g'ri, – dedi, –
sen yutding.
Sovuq qo'limni tutding.
Nima qilay, roziman,
O'zimdanda noroziman,
Baxtim ochilmadi hech,
Aytganim bo'lmadi hech.
Faqat, agar unasang,
Unab yo'lga jo'nasang,

Yana bir shart qo'yardim,
Yana sinab ko'rardim.
Shundan so'ngra umrbod
Senga bo'lar Parizod».
Bunyod ham rozi bo'ldi,
«Gapir, deya bukildi, –
Gaping bo'lsa ayta ber.
Ko'ngling to'lsa ayta ber.
Har bir ishni bilarman,
Har nimani qilarman.
Ko'nglingni ololmasam,
Bir orom sololmasam,
Yo'ldosh bo'lolmasman
hech,
Sen ham unday yordan
kech».
Tikka turib, Parizod
Shartin eshitdi Bunyod.

VIII

«Kun botarda bir yovuz
Dev bor emish, yalmog'iz.
Odamga dushman emish,
Qon emish unga yemish.
Har musibat, har ofat,
Har bir mudhish kasofat,
Barcha jabr-u jafolar,
Hamma dard-u balolar

O'shandan kelar emish.
Odamlarni yemirish
Bilan bo'lar emish shod,
Ko'ngli g'amlardan ozod.
O'zi balo tog'ining
Va ofat bulog'ining
Boshida o'ltirarmish,
Kun-u tun-u yoz ham qish.

Uni ko'rgan har chaman.
Qo'yarkan tuproqqa tan,
U tikilgan har bir gul
To'kilar ekan butkul.
Uni ko'rgan har bir jon
Tez bo'lar ekan xazon.
Daryolar qurur ekan,
Baliqlar churur ekan.
Undan har kun tabiat
Olar ekan qora xat.
Ikki oyu ikki yil,
Yursang mahkam

bog'lab bel

Makoniga borarsan,
Andomiga qararsan.
O'rtangizda jang bo'lur,
Ikki olam tang bo'lur.
Shuni jangda o'ldirsang,
Hayotini so'ldirsang,
Qo'ling bilan odamzod
Balodan bo'lsa ozod.
Devni o'ldirib agar,
Qaytib kelsang bezarar,
Shu kuni to'y boshlarmiz,
G'am-g'ussani

tashlarmiz»

IX

Parizod yerga boqdi,
Bunyodni o'tlar yoqdi.
Bo'lib xonning holi tang,
Qotib qoldi hangumang,
Kalavasi chuvaldi,
Bor umidi yo'qoldi.
Taajjubda xaloyiq
Ko'ziga yosh oldi jiq.
Bunyod uzoqqa boqdi,
Charvoqqa, toqqa boqdi.
Nazari cho'lga tushdi,
Huv deya yo'lga tushdi.
Ko'zdan yo'qoldi shu on,
Tarqaldi hamma hayron.
Baland tog'lardan oshdi,
Daralarda adashdi.

Vodiylarga ko'z yoshi
To'kib aylandi boshi.
Daryolardan o'tdi ul,
Yana uzoq ketdi ul.
Yurti qoldi uzoqda,
Tushunchasi tuzoqda.
Zo'r bir ishga
qo'shib bosh,
O'ziga o'zi yo'ldosh,
Uzoq cho'llarga yetdi.
Qaynoq ko'llarga yetdi.
Poyoni yo'q keng sahro
O't purkab soldi sado.
Oyog'i ostida qum
Yotadi uyum-uyum.
Biror ko'kat ko'rinmas,

Biror jonvor urinmas.
Yoniga tushib quyosh,
Kuyar edi ich-u tosh.
Boshdan ter quyar edi,
Oyog'i kuyar edi.

Halqumlari bo'lib qoq,
Toqatlari bo'lib toq,
Qimirlar edi sekin,
Zo'rg'a olar edi tin.

X

Bir yildan so'ng banogoh
Bir sirdan bo'ldi ogoh:
Poyoni yo'q keng cho'lda,
Qaynagan qumlik ko'lda
Bir zo'r daraxt ko'rindi,
O'shanga ko'zi to'ndi.
Ko'p toliqqan bu odam,
Shu tomon qo'ydi qadam.
Daraxt qurigan edi,
Qurib churigan edi.
Edi minglar yoshida,
Uning baland boshida
Qush uyasi bor edi,
Ham zo'r hamda tor edi.
Daraxtga bir zo'r ilon
Chirmashib, u oshiyon
Sari zahar sochardi,
Ham og'zini ochardi.
Chaqalar chirqirashib,
Faryod qilib tutashib
Onani kutar edi,
Qon, zardob yutar edi.
Bag'rini o'rtab bu dod
Yaqqinroq bordi Bunyod.

Yordamga fahmi keldi,
Qushlarga rahmi keldi.
Qilichini chiqarib,
Daraxt yoniga borib,
O'sha yovuz ilonni,
Xunuk va mudhish jonni
To'g'rab tashladi shu on.
Qumlar bo'ldi qizil qon.
Chaqalar omon qoldi,
Ancha omon jon qoldi.
Chaqalarni qutqarib,
Ilonni qonga qorib,
Daraxtning soyasida
Uya himoyasida,
Uzoq uyquga ketdi,
Joniga orom yetdi.
Kun choshgohdan oqqanda,
Quyosh tikka boqqanda,
Qo'zg'algan kabi bo'ron,
Guvillab qoldi osmon;
Yashin uchganday bo'ldi,
Poda ko'chganday bo'ldi.
Ko'kni tutib qanoti,
Butun olamning oti –

Semurg' qush kelib qoldi,
Bunyodni bilib qoldi.
Changalida zo'r arslon,
Tumshug'ida botmon don,
Ko'zi ichidagi o't
Olamni qilib nobud,
Uyasiga qo'nmasdan,
Bir oz bo'lsin tinmasdan
Bunyodning boshi uzra
Chiza berdi doira.
Jahon buzib o'kirdi,
Qah-qah urib bo'kirdi.

Yemak uchun odamni,
Torta berdi u damni.
Chaqalari chirqirab,
Ko'z yoshlari tirqirab,
Yalindilar, qizg'an deb,
U bir gunohsiz jon deb:
«Qizg'an ona, o'ksizni,
O'sha qutqazdi bizni.
Bo'lmasa o'lar edik,
Ochilmay so'lar edik.
Bizni yer edi ilon,
Ayrilarding, onajon».

XI

Semurg' o'ylanib qoldi,
Qalbini shafqat oldi.
Qunning bag'riga botgan,
Quyoshda kuyib yotgan,
Bunyodga soya soldi,
Qanot ostiga oldi.
Qush nomli bu buyuk zot,
Undagi kumush qanot,
Butun borliqni tutdi,
Bor osmonni berkitdi.
Bunyod zo'r himoyada,
Yetti tunni uxladi,
Yetti kunni uxladi.
Uyg'ona bermagach u,
Bosib tobora uyqu
Semurg' daryoga ketdi,
Hayal o'tmasdan yetdi.

Suvni shimirdi cho'llab,
Qanotlarini ho'llab,
Shu zamon uchib keldi,
Jaladay ko'chib keldi.
To'xtab Bunyod qoshida,
Bir silkindi boshida.
Bunyod uyg'ondi darhol,
Uni lol etdi bu hol.
Birdan turib seskandi,
Qushni ko'rib seskandi.
Odamlarga o'xshabroq,
Semurg' boshladi so'roq:
«Ikki ming yildan beri,
Shu keng sahroning yeri
Bo'lmishdir menga makon
Mendan boshqa biror jon
Kelolmadi bunga hech.

Qumlar ko'chib erta-kech,
Vatanidan ajraldi,
Sahro giyohsiz qoldi,
Qurtlar sarson bo'ldilar,
Uchgan qushlar o'ldilar.
Bunda faqat topdi jon,
Sen halok qilgan ilon.
Hyech yog'madi
yomg'ir ham,
Yer ko'rmadi zarra nam.
Qadam bosmadi inson,

Dorimadi hech hayvon,
Shuncha yil yolg'iz
turdim,
Yer va osmonni ko'rdim.
So'yla menga, ey odam,
Boshingga tushdi ne g'am?
Zo'r bir mardlik
qilibsan,
Lekin bekor kelibsan.
Tilagingni ayt menga,
Ne ko'mak beray senga?»

XII

«Meni go'zal Parizod
Jo'natdi, – dedi Bunyod. –
Dunyoni g'amga
ko'mgan,
Jafo-alamga ko'mgan
Devni bir ko'rmoqchiman,
Ko'rib o'ldirmoqchiman,
Odamlarga baxt bermoq,
Baxtlilarga gul termoq
Eldan shiorim bo'ldi,
Nomus va orim bo'ldi.
Shuni qilsam Parizod,
Yorim bo'lib, qilur shod».
Qush dediki: «Ey inson,
Bekor bo'libsan sarson.
Parizod xo'p aldapti,
Qo'rqinch yo'llarga sopti.
Xonning qizi dev bilan,

Oshna edi burundan.
Yomon ko'rganlarini,
Dushman bilganlarini
Yo'llar edi o'shanga.
Do'st emas ekan senga.
Sen bu yo'lda o'lursan,
Aniq, qurbon bo'lursan.
Devga bormay qo'ya qol,
Boshqa qizni deya qol».
Esga kelib Parizod:
«Qaytmayman, –
dedi Bunyod. –
Sher izidan qaytmaydi,
Er so'zidan qaytmaydi.
Uni ko'mguncha uyat
O'lgani yaxshiroq bot.
Shuning uchun boraman,
Nima bo'lsa ko'raman».

Qushda mehr uyg'ondi,
 Qizg'anish bilan yondi.
 «Kel, esa ustimga chiq,
 Mening qanotimga chiq.
 Bir nafas o'ltirgin jim,
 Bir nafas ko'zingni yum.
 Men kuningga yarayin,
 Seni olib borayin.
 Dengizlardan o'tganda,
 Dunyoni suv tutganda
 Ko'zlaring ochilmasin,
 Xayoling sochilmasin;
 O'zingni yo'qotmagil,
 Yana suvga otmagil.
 Seni olib borarman,
 Kurashingga qararman.
 O'lsang gunoh o'zingda,
 Qo'rquv bilmas so'zingda.
 Agar devni o'ldirsang,
 Yerni nurga to'ldirsang,
 Yana olib qaytarman,
 Ofarinlar aytarman».
 Qanotga chiqdi Bunyod,
 Ko'zini chirt yumdi bot
 Va Semurg' qildi parvoz,
 Dunyoni tutdi ovoz,
 Kun botar tomon ketdi,
 Tun yotar tomon ketdi.
 Semurg' ostida dunyo
 Aylangan bo'ldi go'yo.

U o'qday uchib o'tdi,
 Yashinday ko'chib o'tdi.
 Yer-u ko'kka soldi jar,
 Shovqiniga dunyo kar.
 Xezlaganda yurt oldi,
 O'lkalar ketda qoldi,
 Qolmay o'tmagan yeri,
 Ucha-ucha oxiri
 O'rmonlikka yetishdi,
 Shuvillab pastga tushdi:
 Yalmog'izning qoshidan,
 Daraxtlarning boshidan
 Vabo o'tganday bo'ldi,
 Balo yetganday bo'ldi.
 Semurg' bir silkindi bot,
 Ko'zini ochdi Bunyod.
 Kun botarda bir o'rmon,
 Unga bo'ldi namoyon.
 Daraxtlarga ko'z soldi,
 Og'ir hayratda qoldi.
 Tiqildi suq kirgudek,
 Bunda o'sgan har terak,
 Boshi osmonga yetgan,
 Ko'kka chirmashib
 ketgan
 Atrofga jilva qildi,
 Nafaslari tiqildi.
 Semurg' dedi: «Ey botir,
 Kel, endi o'rningdan tur!
 Borib dushmaningni top,

Qilich sol, bo‘ynidan
chop.
Jo‘na, baxting bor bo‘lsin,
O‘tkir qilich yor bo‘lsin.
Seni shunda kutarman,
Kelmasang qon
yutarman», –
Deya ko‘zdan yo‘qoldi,
Bir kesak bo‘lib qoldi.
Bunyod o‘rmonga kirdi,
Suv kechib qonga kirdi.
O‘tkir qilich qo‘lida,
Borar ekan yo‘lida,
Daraxtlar qular edi,
Yirtqichlar o‘lar edi.
O‘rmonda harnaki bor,

Qurt-u qush-u jonivor,
Qarshi olar edilar,
Nazar solar edilar.
Bu ham bo‘lar deb
qurbon,
Edilar ko‘p pushaymon,
Chumchuqlar chirqirardi,
Bulbul yig‘lab turardi.
Bunyod esa mardona,
O‘rmonda borar edi,
Devni axtarar edi.
Oshiqardi ko‘ray deb,
Qarshisida turay deb,
Qilar edi ko‘p armon,
Topay deb dardga
darmon.

XIV

Bunyod yetti kun kezdi,
Yetti qora tun kezdi.
Eng oxiri tun chog‘i,
Bir hid sezdi dimog‘i.
Tani jimirlab ketdi.
Qalbi qimirlab ketdi.
Bora berdi u hamon,
Guvillab qoldi har yon.
O‘rmon shatirlab qoldi,
Barglar patirlab qoldi.
U yana yurdi bir oz,
Oxir dev chiqdi peshvoz.
Sekin-sekin yurardi,

Qah-qah urib turardi.
Dumidan boshigacha,
Boshdan oyog‘igacha
Xursandlik olgan edi,
Shodlikda qolgan edi.
Zahar tomar tishidan,
O‘lim yog‘ar ishidan.
Shoxi osmonda edi,
Tirnog‘i qonda edi.
Bunyodga kulib boqib,
Nafsiga yigit yoqib:
«Salom, o‘g‘lim, kel, –
dedi, –

Olamni ko‘rib keldi,
Parizodni so‘roqlab,
Bag‘rini o‘tda dog‘lab,
Xonning eshigin qoqdi,
Erib suv bo‘lib oqdi.
Parizodni ko‘rgali,
Ahvolini so‘rgali,
Jahonni urib javlon,
Semurg‘ bilan ikkovlon
Osmonda uchganini;
Yovuz devning tanini
Qilichda to‘g‘raganin.
Olganin uning jonin
So‘ylagali shoshardi,
Daryo kabi toshardi.
Qalbini bir og‘ir g‘ash
O‘rtardi misli otash.
Bir shubhasi bor edi,
Shubha do‘sti zor edi.
Ne kechdi pari holi,
So‘lmadimi niholi?
Uzoq uch yil muttasil,
Nelar qildi ekan ul? –
Deya azob chekardi,
Zo‘r iztirob chekardi.

Bunyod saroyga kirdi,
Taxt turgan joyga kirdi.
O‘zini yo‘qotdi xon
Botirni ko‘rgan zamon.
Xonning yuziga qarab
Qalbi ichra oralab

Bunyod bahodirona,
So‘z boshladi mardona:
«Olamni ko‘rib keldim,
Devni o‘ldirib keldim.
Daryolarni qurutgan,
Baliqlarni churutgan,
Insonni dard-u balo
Bilan qilgan muftalo
Yovuzning oti o‘chdi,
Ot-u hayoti o‘chdi.
Kerakkim qilmay jafu,
Va‘daga aylab vafo
Parizodni bergaysan,
Ul ozodni bergaysan.
To‘y boshlamoq lozimdir,
Kuy boshlamoq lozimdir».
Qovog‘ini uyib xon,
Uyatiga kuyib xon,
So‘zga kirishga ojiz:
«Senga va‘da qilgan qiz,
So‘zingga javob bersin,
Kerak bo‘lsa tob bersin.
Ixtiyori o‘zida,
Turgan bo‘lsa so‘zida,
To‘y boshlarmiz

shul zamon.

Bo‘lisharmiz shodmon.
Qani Parizod kelsin,
O‘sha hur, ozod kelsin».
Mulozimlar chopdilar,
Parizodni topdilar.
Paydo bo‘lgach Parizod,

MUNDARIJA

She'rlar

Qish ko'rinishlari	4	Dunyo go'zal ko'rinur	
Qish	5	senga	34
Siyob	8	So'lmoq bo'lmas el	
Qish ko'chasidan	13	bahorida!	36
Xayrlashuv	15	Javob	37
Manzara	16	Baxt to'g'risida	38
Bahor	17	Hol	41
Daryo kechasi	19	Shodlikni kuylaganimning	
G'azal	21	sababi	42
Do'stinga	22	O'zbekiston	44
O'rik gullaganda	24	Ofeliyaning o'limi	47
Hulkarning she'ri	26	Lola	50
Butun olam bir oppoq		Kuychining xayoli	51
siyna	27	Meni kutgil	55
Tunni izlash	28	Yigit	57
Daryo tiniq osmon		Sen tug'ilgan kun	58
beg'ubor	29	G'azal	61
O'lka	30	O'lim	62
Savol	32	Nihol	63

Dostonlar

Oygul bilan Baxtiyor	66
Semurg'	85

Adabiy-badiiy nashr

HAMID OLIMJON

O'RIK GULLAGANDA

SHE'RLAR, DOSTONLAR

Muharrir	O. Xoldorova
Musahhih	S. Saydamirova
Kompyuterda sahifalovchi	O. Ismoilova

Nashriyot litsenziyasi AI № 193. 10.05.2011 y.
Bosishga ruxsat etildi 30.04.2019 y. Bichimi 84x108 1/32.
Bosma tabog'i 6,5. Shartli bosma tabog'i ...
Adadi 3000 nusxa. Buyurtma № 11-19.

«Kamalak-PRESS» MChJda nashrga tayyorlandi.
Toshkent shahri, Navoiy ko'chasi, 30-uy.

«Spektrum Media Group» MChJ bosmaxonasida chop etildi.
Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Qushbegi ko'chasi, 6-uy.

«Kamalak-PRESS»

ISBN 978-9943-56-83-2-7

9 789943 568327